

DE DOMPHOORN

TIJDSCHRIFT VAN NATUUR- EN VOGELWACHT DE VIJFHEERENLANDEN

NR.: 1

60e jaargang MAART 2026

DE DOMPHOORN

Driemaandelijke uitgave van
Natuur- en Vogelwacht
De Vijfheerenlanden

Nr. 1 60e jaargang MAART 2026

Redactie:

Dhr. D. Kerkhof,
Vianen

Mevr. M. van Koevorden,
Meerkerk

Mevr. J. Lemcke,
Schoonrewoerd

Redactieadres:

dkerkhof@xs4all.nl
06-51042553

Website-beheerder:

henklooi@ziggo.nl
06-19148032

Sponsors:

Autobedrijf Van Zessen
Lexmond

Van de Scheur Logistiek
Vianen

Case Electronics
Arkel

Bankrekeningnummer:

NL 57 RABO 0301 9643 94

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden door het ingevulde aanmeldingsformulier te sturen naar de ledenadministratie via ons adres: Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd of dit, tijdens openingsuren, af te geven in ons verenigingsgebouw De Schaapskooi. Aanmelden kan ook via onze website www.natuurcentrum5hl.nl

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk kenbaar gemaakt te worden aan de ledenadministratie via ons postadres, hierboven vermeld, of via het e-mailadres: info@natuurcentrum5hl.nl

Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Eventuele opzeggingen dienen uiterlijk 1 november voorafgaand aan het beoogde jaar bij de ledenadministratie gemeld te worden.

De contributie

 bedraagt minimaal:

- voor jeugdleden tot 16 jaar	€ 7,50
- voor leden	€ 20,00

Uiterste inleverdata kopij

 Dompfoorn bij de redactie

voorjaarsnummer	20 februari
zomernummer	20 mei
herfstnummer	20 augustus
winternummer	20 november

Aanwijzingen voor auteurs

De Dompfoorn is bedoeld voor verenigings- en werkgroepnieuws, excursieverslagen en artikelen over natuur en landschap en het beheer en behoud daarvan. De nadruk ligt sterk op De Vijfheerenlanden.

Teksten graag als platte tekst aanleveren in een gangbaar tekstprogramma, zoals Word. Bijschriften bij foto's en tabellen liefst aan het eind van de tekst plaatsen; in de tekst zelf alleen de nummers van foto's en tabellen vermelden op de gewenste plek. Tabellen bij voorkeur los aanleveren als Excelbestand.

Foto's moeten van goede kwaliteit zijn en los (dus niet in de tekst) aangeleverd worden in hoge resolutie: 300 dpi. In byte: 1-4 MB.

De redactie kan een artikel inkorten of formuleringen wijzigen t.b.v. de leesbaarheid.

INHOUDSOPGAVE

- 02 Algemene Ledenvergadering 23 april 2026
- 02 Een andere bus voor onze werkgroepen
- 03 Nestkastenproductie
- 04 Expositie Jan van Wingerden maart t/m mei 2026
- 04 Helpende handjes welkom...
- 05 Expositie Willy Prozee juni t/m augustus 2026
- 06 Word ook vleermuisvrijwilliger!
- 12 Jaarverslag 2025
- 20 Activiteitenpagina
- 21 Workshop vogel maken
- 21 Samen de natuur in (vanaf april 2026)
- 22 2026, Jaar van de steenuil...
- 25 In memoriam Gerard van Heusden
- 26 Pagina voor de jeugd
- 27 Excursie naar de Oostvaardersplassen
- 30 Excursie naar Dreumel, rondje Vonkerplas
- 34 Struinen in de Amsterdamse Waterleidingduinen...
- 37 Vogelcursus 2026 Aantekeningen
- 38 Excursie naar de Noordwaard in de Biesbosch

Voorzijde omslag: Kleine zilverreiger in de Noordwaard (Biesbosch). Foto Teus van Ravesteijn.

Openingstijden van Natuurcentrum De Schaapskooi:

Op donderdag: 19.00 – 23.00 uur

Op zaterdag: 13.00 – 16.00 uur

Op zondag: 13.00 – 16.00 uur (in de periode mei t/m september, maar: check de website)

Kijk voor de laatste berichten op onze website: www.natuurcentrum5hl.nl

AGENDA ALGEMENE LEDENVERGADERING

Tijd: Donderdag 23 april 2026, 20:00 uur. Plaats: De Schaapskooi. Zaal open om 19:30 uur.

1. Opening.
2. Verslag Algemene Ledenvergadering 17 april 2025.
Het concept-verslag zal ter vergadering gereedliggen.
3. Ingekomen stukken en mededelingen.
4. Jaarverslagen bestuur en werkgroepen (zie dit nummer van *De Dompfoorn*, pag. 12-19).
5. Financieel jaarverslag.
 - a. Jaarrekening.
 - b. Balans.
 - c. Verslag kascommissie.
 - d. Decharge bestuur.
 - e. Verkiezing lid en vervangend lid kascommissie. De kascommissie bestaat uit Christa Hendriksen en Teus van Ravesteijn. Teus van Ravesteijn is aftredend. Leden die zijn plaats willen innemen, kunnen contact opnemen met secretaris Anita Koene.
 - f. Begroting 2026.
6. Verkiezing bestuursleden. Het bestuur draagt Mariëtte van Koevorden voor als bestuurslid. Met inachtneming van artikel 5 lid 4, 5 en 6 van het Huishoudelijk Reglement kunnen leden tot uiterlijk acht dagen voor de Algemene Ledenvergadering tegenkandidaten voordragen. Een voordracht moet gedaan worden door ten minste acht leden van ten minste zestien jaar oud, tegenkandidaten moeten zich schriftelijk bereid hebben verklaard een benoeming te zullen aanvaarden.
Het maximale aantal bestuursleden is negen. Op dit moment zijn er zes bestuursleden. Het bestuur is er niet in geslaagd voor de twee overige vacatures voordrachten op te maken. Het is wel gewenst het bestuur uit te breiden tot negen leden. Voordrachten door de leden voor deze openstaande vacatures stellen wij dan ook zeer op prijs.
7. Rondvraag.
8. Sluiting.

Introductie kandidaat-bestuurslid

Mijn naam is Mariëtte van Koevorden, gehuwd, moeder en trotse oma. Woonachtig in de polder tussen Meerkerk en Ameide, en al 57 jaar diepge-worteld in de Broekse klei, voel ik me verbonden met de streek. Als kind verwonderde ik me al over de schoonheid van de natuur, plukte bloemetjes uit de bermen, observeerde kunstige zwaluwnestjes en was helemaal gelukkig als we gingen hooien bij de Zouweboezem.

Tuinieren was mijn grote passie, totdat ik in 2023 de Vogelcursus volgde en door een telescoop keek.

Er ging een wereld voor me open. Het kijken en luisteren naar vogels, gecombineerd met in de natuur én in het moment zijn, heeft mijn leven verrijkt! Sindsdien kan ik mijn ei kwijt bij de Natuur- en Vogelwacht. Ik schrijf graag verhalen en doe dat o.a. voor *De Dompfoorn*. Verder werk ik bij Tuincentrum Huting en als tuincoach voor Gemeente Vijfheerenlanden. De laatste jaren beleef ik de samenhang in de natuur veel bewuster en hoop mijn steentje bij te kunnen dragen aan een groene toekomst.

EEN ANDERE BUS VOOR ONZE WERKGROEPEN

Enkele werkgroepen binnen onze vereniging, zoals de werkgroep landschapsbeheer, kunnen hun werk niet doen zonder deugdelijk vervoer. Tijdens hun knotacties moet er allerlei gereedschap, waaronder een aantal ladders, mee worden genomen. Tijdens de fruitoogst is dat ook zo, maar dan moet

ook het afkomende fruit nog naar een eindbestemming worden vervoerd, onze aanhanger is daarbij weer onmisbaar.

Onze nestkastenwerkgroep plaatst vele nestkasten in Vijfheerenlanden, maken deze jaarlijks schoon en plegen onderhoud. Zij doen inventarisaties en

assisteren bij het ringen van enkele soorten uilen. Ook dan wordt de bus veelvuldig gebruikt, zo worden jaarlijks heel wat kilometers gereden. Ten slotte gebruiken de beheerders de bus af en toe om bijvoorbeeld naar een horecagroothandel te gaan.

Maar na 12 jaar gebruik was de 17 jaar oude Peugeot Boxer aan vervanging toe, de carrosserie werd slecht en reparatie hiervan zou veel gaan kosten. Ook de milieuwetgeving inzake dieselmotoren is flink aangescherpt, met oude dieselmotoren mag je niet meer in bepaalde zones komen en men betaalt ook nog een toeslag op de houderschapsbelasting. Kortom, tijd voor iets anders.

Ook deze keer hebben wij ons laten adviseren door **Autobedrijf Van Zessen** te Lexmond.

Wij wilden een driezitsbus met trekhaak, imperiaal en binnenbetimmering, ouder dan 5 jaar vanwege de BPM maar zeker niet te oud vanwege de milieuregels. Het duurde even, maar eind december werd een 6 jaar

oude Peugeot Boxer geleverd tegen een nette prijs. Inmiddels was ook de aanhanger gekeurd en waar nodig gerepareerd. We rijden er weer keurig bij en denken een flink aantal jaren vooruit te kunnen.

Van Zessen zal ook voor deze bus het jaarlijks regulier onderhoud en de APK voor zijn rekening nemen. Hiermee wordt een 23 jaar geleden gestarte sponsoractie voortgezet.

Naast onze eigen bestikking zal binnenkort dan ook de naam van deze sponsor op de bus staan.

Arie Versluis

NESTKASTENPRODUCTIE

Onze Vogelwerkgroep houdt zich bezig met allerlei activiteiten ter bevordering en bescherming van de vogelstand in onze regio. Chris Kramer schrijft hier zeer regelmatig over in *De Dompfoorn*. Zijn artikelen worden altijd voorzien van prachtige foto's. Deze groep plaatst en onderhoudt o.a. een groot aantal nestkasten voor verschillende vogelsoorten. De nodige nestkasten worden door mensen uit de groep zelf maar met ondersteuning van enkele ervaren timmerlieden gemaakt. Ook worden allerlei typen nestkastjes verkocht, uit die verkoop financieren we de nestkasten voor eigen gebruik en tot groot genoegen van onze penningmeester blijft soms zelfs wat geld over.

Door samenwerking met Gemeente Vijfheerenlanden in enkele projecten kwam de fabricage de laatste jaren in een stroomversnelling. De gemeente gaf in 2024 grote aantallen nestkasten gratis weg aan belangstellende burgers en onze nestkastbouwers mochten ze maken, ik schreef daar eerder over. Ook afgelopen jaar wilde onze gemeente in samenwerking met onze timmerploeg weer actie ondernemen, dit om de biodiversiteit in Vijfheerenlanden te bevorderen. Men dacht aan een grote nestkastenactie in het voorjaar en een actie met vleermuiskasten tijdens onze Open Dag in septem-

ber. De gemeente leverde hiervoor een grote partij resthout van de douglasspar bij ons af. Bij de eerste actie op 15 maart werden 666 kastjes voor diverse vogelsoorten uitgereikt vanuit de grote tent achter De Schaapskooi, maar ook vanaf de gemeentewerven. De uitreiking van vleermuiskasten tijdens de Open Dag gaf vooral in de ochtenduren veel extra drukte er werden 185 kasten beschikbaar gesteld.

Maar daar bleef het voor de bouwploeg niet bij, ook de voorraad voor eigen gebruik en verkoop moest weer aangevuld. Afgelopen jaar werden in totaal ongeveer 960 kasten voor diverse vogelsoorten, egels en vleermuizen geproduceerd.

Het groepje timmermannen en een timmervrouw heeft sinds deze activiteit in 2009 van start ging 4000 kasten en kastjes geproduceerd. Door opgedane ervaring en met gebruik van professionele machines is dit bijna lopendebandwerk geworden.

Als deze *Dompfoorn* bij u op de mat valt, begint het voorjaar en is het nog niet te laat om nestkastjes te plaatsen. Heeft u ruimte om er een weg te hangen, kom dan een kastje halen.

Met uw aankoop ondersteunt u niet alleen de vogels bij u in de buurt, maar ook onze vereniging.

Arie Versluis

EXPOSITIE JAN VAN WINGERDEN MAART T/M MEI 2026

Al meer dan 50 jaar hanteert Jan van Wingerden zijn penselen. Daarbij maakt hij gebruik van verschillende technieken zoals olieverf, aquarel en grafiet. Het zijn de grotere dieren die hij met geduld en liefde aan het doek of het papier toevertrouwt. De tentoongestelde werken zijn een gedeelte van zijn omvangrijke werk. Tijdens deze tentoonstelling, welke de resterende tijd van maart t/m mei te zien is, worden vossen,

reeën, edelherten en wilde zwijnen geëxposeerd. In de vorige eeuw had Jan regelmatig contact met zijn grote voorbeeld Rien Poortvliet en kreeg hij feedback van hem. Dat is terug te zien in zijn werk. Er zijn diverse werken te koop, maar deze komen

pas vrij na mei 2026 i.v.m. nog enkele tentoonstellingen. Mocht u interesse hebben, dan kunt u voor het betreffende schilderij uw naam en telefoonnummer op een intekenlijst vermelden. Wie weet komt u dan in het bezit van een van zijn werken.

HELPENDE HANDJES WELKOM...

De Schaapskooi is een warme ontmoetingsplek voor natuurliefhebbers, jong en oud. Er worden veel activiteiten georganiseerd en daar kunnen we jullie hulp altijd goed bij gebruiken!

In het bijzonder zijn we momenteel op zoek naar enthousiaste vrijwilligers voor de:

Bardienst: Kom koffie, thee of een glaasje schenken met een glimlach en geef onze bezoekers een welkom gevoel. Heb je bardienst tijdens presentatieavonden of cursussen, dan beleef je die gewoon gezellig mee. Veel activiteiten, waarbij bardienst gewenst is, zijn in de avonduren. Dus kom van de bank en neem plaats achter de bar! In de zomermaanden zijn extra handjes welkom op de zaterdagmiddag van 13.00-16.00 uur om wandelaars, fietsers of bezoekers van de tentoonstelling te bedienen.

Schoonmaak: Het gebouw waarin zoveel leuke activiteiten plaatsvinden, moet natuurlijk wel schoongehouden worden. Vind je het leuk om af en toe een paar uurtjes te poetsen? Je hoeft niet juffrouw Helderder te zijn, gewoon goed is goed genoeg.

Voor zowel bardienst als schoonmaak geldt: je bepaalt zelf hoe vaak en wanneer. Alle kleine beetjes helpen! En, weet dat je werk gewaardeerd wordt! Samen zorgen we ervoor dat De Schaapskooi een schone, gezellige en uitnodigende plek blijft voor ontmoeting en educatie, omringd door prachtige natuur.

Aanmelden? Vul het aanmeldingsformulier in op de website natuurcentrum5hl.nl met vermelding van de activiteit. Liever eerst meer informatie? Mail naar info@natuurcentrum5hl.nl of bel Anita Koene van het secretariaat op 06-53128362.

EXPOSITIE WILLY PROZEE JUNI T/M AUGUSTUS 2026

Sinds een aantal jaar heb ik het fotograferen ontdekt. Ik ga er graag op uit om foto's te maken. Vaak lekker kort bij huis in de Zouweboezem of omgeving, of gewoon in de tuin. Of wat verder op pad, alleen of mee met de excursies.

Er is altijd wel wat moois te zien en te vangen in een foto. De ene keer is er maar een kort moment om iets te "vangen" en een andere keer blijft de vogel, of vlinder er mooi voor zitten. En ook bloemen, mossen en paddenstoelen gaan er meestal niet zo snel vandoor. Het blijft bijzonder om te zien hoe veerkrachtig de natuur is, en hoe alles toch zijn eigen weg vindt.

Het is mooi om foto's te maken en zo te kunnen delen hoe mooi alles is. Zoals een blauwborst of damherten, maar ook de merel in de tuin. Daarnaast vind ik het ook erg leuk om eens wat anders uit te proberen, met wat droogijs.

Maar er blijft nog genoeg om te ontdekken.

WORD OOK VLEERMUISVRIJWILLIGER!

Mariëtte van Koevorden

Een woensdagmiddag in november. De ketting-zaag- en snoeiploeg van Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden is uitgezaagd bij de Diefdijk en verlaat nu De Schaapskooi, waar ze met elkaar wat gedronken en gezellig nagepraat hebben. Roel Schroot, voorzitter van de Liniewacht blijft zitten. Het zaagsel nog op zijn kraag. Dan schuift een jongeman aan: Wiegert Steen, ecoloog en net als Roel vleermuisvrijwilliger bij de Liniewacht.

Vleermuizen, daar gaan we het over hebben. Hoe fascinerend en nuttig ze zijn, maar vooral hoeveel voldoening het geeft om met deze bijzondere, toch wat ondergewaardeerde zoogdieren, want dat zijn het, te werken. Dat enthousiasme delen en overdragen op anderen is doel van ons gesprek. Immers, de Liniewacht zou graag zien dat de Vleermuiswerkgroep wordt ondergebracht bij Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden. Maar ja, dan moeten er natuurlijk wel voldoende vrijwilligers zijn!

Winterslaap

“Onbekend maakt onbemind, maar leer je ze kennen dan kun je zomaar ineens verliefd worden”, beamen beide heren. Hoogste tijd dus om deze leukerds in de spotlights te zetten. Figuurlijk hè, want vleermuizen zijn erg gevoelig voor licht, en geluid. Vooral nu tijdens de winterslaap. “Die winterslaap is er natuurlijk niet voor niets”, vertelt Wiegert. “Vangen vleermuizen in de zomer nog zo’n 3000 muggen per nacht, in de winter is er geen voedselaanbod. Om toch te kunnen overleven, verkeeren ze in een staat van verlamming of bewegingsloosheid, waarin hun hartslag drastisch daalt. Dit wordt torpor genoemd. Buiten de winterrust gaan vleermuizen overdag ‘in torpor’ om ‘s nachts te kunnen jagen.” “Een diepe slaap is het niet”, vult Roel aan, “een deel blijft altijd alert. Ze zetten hun poten op slot, gaan op z’n kop hangen en snurken maar. Omdat de muren in bunkers glad zijn, worden er soort van schalen, geschakelde dakpannen, naast elkaar aangebracht. Daar hangen ze lekker

Grootoorvleermuis in winterslaap. Foto Roel Schroot.

Baardvleermuis in winterslaap in een oven in Fort Vuren. Foto Wiegert Steen.

tussen. Wie ook in hetzelfde winterverblijf in winterrust gaan zijn vlinders zoals dagpauwoog en, in mindere mate, kleine vos. Bij forten overwinteren ook hele bergen Aziatische lieveheersbeestjes in veel varianten met allerlei kleurtjes. Ook roesjes (nachtvlinders) slapen hier hun roes uit. Ze hebben wel lef om zich zo dicht bij hun natuurlijke vijand te begeven." Wiegert: "Als je ergens roesjes ziet hangen, dan weet je bijna zeker dat die ruimte klimatologisch ook geschikt is voor vleermuizen. Vleermuizen nemen de omgevingstemperatuur aan. Die zakt nooit onder nul, want ze overwinteren altijd in vorstvrije ruimtes, hier in de omgeving vooral in forten en bunkers. De meeste vleermuizen zitten in

spouwmuren, vooral van huizen uit de jaren '60 en '70. Daar veroorzaken ze geen problemen, alleen als je het huis wilt isoleren en verduurzamen moet je maatregelen treffen, de vleermuis is bij wet beschermd." Roel: "Dan komt de gemeente om de hoek kijken, ze helpen met vergunningen." Over helpen gesproken... de gemeente Vijfheerenlanden heeft dit jaar op de Open Dag van de Natuur en Vogelwacht maar liefst 180 vleermuiskasten, gemaakt door enthousiaste vrijwilligers van deze club, aan inwoners uitgedeeld. Wat dat in de toekomst gaat opleveren is nog ongewis, maar voor nu al wel twee nieuwe vrijwilligers voor de Liniewacht.

*Groepsschuilplaats
aan de Diefdijk,
ingericht als winterverblijfplaats
voor vleermuizen.
Foto Roel Schroot.*

Jagende watervleermuis. Foto Theo Douma.

Sociale dieren

De opletende passant kan onderweg in Vijfheerenlanden zomaar vijftig kraamverblijven voor grote groepen vleermuizen ontdekken. Deze verblijven zijn verspreid door de gemeente geplaatst in de bebouwde kom. Het idee is dat de vrouwtjes in die kraamverblijven gezamenlijk hun jongen krijgen. De enige pup die ze in een jaar krijgen, haalt het ook lang niet altijd”, vertelt Wiegert spijtig. “Maar, ook daar zijn weer uitzonderingen op, sommige soorten krijgen standaard tweelingen. Vleermuizen kunnen in gunstige omstandigheden wel 10-20 jaar oud worden, bepaalde soorten zelfs 40 jaar, wat uitzonderlijk is voor zulke kleine dieren.”

Vleermuizen zijn sociale dieren, veel soorten leven in grote kolonies. Kraamverblijven zijn ook kinderdagverblijven, vleermuismoeders passen op elkaars kinderen. Wiegert: “De vleermuis heeft een bijzondere cyclus: in het voorjaar/zomer wordt het jong geboren, in augustus verlaten moeder en kind de kraamkamer en het gezelschap om op zoek te gaan naar winterverblijven. Verspreid over het landschap laten de mannetjes hun lokroep horen en voeren een balts uit. Paren doen vleermuizen in het najaar voordat ze in winterrust gaan. Dan gebeurt er iets wonderlijks: de vrouwtjes slaan het sperma op en stellen de daadwerkelijke bevruchting uit tot het voorjaar. Wanneer ze ontwaken begint de zwangerschap pas!” Dit is maar een van de vele leuke vleermuisfeitjes.

Elke soort z'n verhaal

“Wist je dat vleermuizen tientallen kilometers kunnen vliegen?” vraagt Wiegert. “Nou nee,” beken ik. Besmet met het vogelaarsvirus is de vleermuis tot nu toe een blinde vlek. “Ze migreren ook”, vervolgt Wiegert, “vliegen gerust van Friesland naar de mergelgroeven in Limburg. Sommigen gaan nóg verder. Een soort als de ruige dwergvleermuis paart hier, krijgt in Oost-Europa haar jongen en overwintert dan weer in Nederland. De mannetjes doen niet zo moeilijk, die blijven gewoon jaarrond hier rondhangen. Zo heeft elke soort z'n verhaal!” Roel knikt: “Soms zie ik ergens vlindervleugeltjes liggen, dan weet ik dat daar de grootvleermuis zit en zijn maaltje verorberd heeft.”

Vanwaar die passie? Wiegert: “Bij mijn ouders in de schuur maakte ik voor het eerst kennis met vleermuizen. Hier verbleven grootvleermuizen tussen de balken. In de schemer werden ze actief en hingen stil in de lucht boven mijn hoofd te bidden, windvlagen van het gewapper met de vleugels streken langs m'n haren. Dat gevoel, die ervaring, het heeft me nooit meer losgelaten. Soms zie je ze als schimmen, ook zo bijzonder!” Dat wow-gevoel herkent Roel: “We waren een keer op excursie bij een kazerne in Apeldoorn. Daar zat een aparte soort. Normaal zijn deze vleermuizen bruin, maar toen ontdekten we een watervleermuis met een rode vacht. Dat je de kans krijgt om zo iets te zien, is wel heel speciaal.”

Magisch

Op de vraag hoe je mensen enthousiast kunt maken zodat ze betrokken raken of zelfs vrijwilliger worden, zie ik de mondhoeken van beiden heren opkrullen. “Door ze mee te nemen!” is het eensluidend antwoord. Wiegert: “Ga ‘s ochtends vroeg eens kijken op een plek vlak bij een kraamverblijf, dan kun je een hele kolonie zien zwermen. Als je dát een keer gezien hebt, dan vergeet je het nooit meer. Dat moment, een uur voor zonsopkomst, is zó magisch. Met elke vezel in je lijf voel je: deze dieren moeten beschermd blijven!” Roel beschrijft een ander spektakel: “Vleermuizen boven het water zien jagen! Ik zie ze vaak in Acquoy, en de manier waarop ze jagen is fantastisch. Met hun achterpoten scheppen ze insecten zo uit het water. Ze zijn ook verschrikkelijk nuttig! Vleermuizen doen aan natuurlijke plaagbestrijding. Weet je wel hoeveel muggen ze in een nacht wegvangen? Honderden, soms wel tot twee à drieduizend.” Dat scheelt ons weer een hele zwik muggenbulten! Zijn er dan alleen maar lusten? “Ja, eigenlijk wel. Overlast heb je eigenlijk niet van ze. Hun uitwerpselen stellen niks voor. De keuteltjes verbrokkelen gemakkelijk omdat ze alleen maar insecten eten en stinken doen ze ook niet!” Roel neemt het op voor zijn gevleugelde vrienden. En de aanname dat ze eng zijn? “Het is een misverstand dat ze bloed drinken, dat soort Dracula-verhalen. Ja, je hebt ze wel, vampiervleermuizen, maar die zitten in Zuid-Amerika,” stelt Wiegert gerust.

UNESCO

Gelukkig beperkt het werkgebied van de Liniewacht zich tot de Diefdijklinie, onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Hoe is de Liniewacht eigenlijk ontstaan? Roel: “Door de erkenning van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als UNESCO werelderfgoed kregen de Provincies Utrecht en Gelderland subsidie om de Diefdijklinie in te richten. Dit gebied op de grens van Utrecht en Gelderland heeft een grote ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarde. De Liniewacht zou zich gaan bezighouden met aanplant van bomen en struiken, het knotten van bomen, bescherming en monitoring van de vleermuis. Eén van de voorwaarden voor UNESCO-erkenning was dat er burgervrijwilligers betrokken zouden worden bij het beheer van de groepsschuilplaatsen voor vleermuizen, de forten en de bunkers langs de Diefdijk.” Velen waren enthousiast, onder wie Roel Schroot, die zich vanaf de oprichting in 2014 meteen aanmeldde als vleermuisvrijwilliger: “Samen met Stichting Geldersch Landschap & Kasteelen en de Landelijke Zoogdierenvereniging gingen we regelmatig ‘s nachts op pad om de plekken te monitoren op vleermuizen en het kunstje te leren.”

Autovleren

Het onderhoud bestaat uit kleine aanpassingen in en om de vleermuisverblijven. Roel: “In de winterverblijven staan watertonnen, voor de komst van de vleermuizen zetten we de druppelaar open

Twee grootoorvleermuizen hebben een zolder uitgekozen. Foto Wiegert Steen.

*Aziatische lieveheersbeestjes overwinteren ook in de forten en bunkers van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.
Foto Roel Schroot.*

en hangen schalen/dakpannen op. Daarna mag gedurende een halfjaar, van oktober t/m maart, niemand in de winterverblijven komen. Alleen als vleermuisvrijwilliger mag je dan één keer zo'n bunker binnen om te tellen." "Dat doen we als ze nog in winterrust zijn, in februari", gaat Wiegert verder. "Het duurt enkele minuten voordat ze echt wakker zijn, dan beginnen ze te bibberen. Dit kost veel energie, dus vaker verstoren doen we zeker niet. Dat zouden ze niet overleven. Deuren hebben dan ook een slot erop tegen verstoring van mensen."

"Vleermuizen komen steeds terug, we zoeken waar ze zitten, dat noemen we monitoring", legt Roel uit. "Een van de manieren waarop we dat doen is autovleren. We rijden dan gedurende een bepaalde periode in de zomer twee keer per week dezelfde routes met een batlogger." Een batlogger, bat is het Engelse woord voor vleermuis, neemt automatisch vleermuisgeluiden op en koppelt die aan een GPS-locatie. "Elke vleermuissoort heeft een eigen frequentie. Je leert ze vanzelf onderscheiden, zie het als verschillende vogelgeluiden herkennen." Roel laat een soort getik horen. Gaaf! "Hier leven

zo'n vijf à zes verschillende vleermuissoorten, landelijk zijn er wel 21" weet Wiegert.

In torpor

Hoogste tijd om het boeiende leven van vleermuizen onder bredere aandacht te brengen en de werkgroep die nu zo'n beetje 'in torpor' verkeert nieuw leven in te blazen. "We hadden een aardig team", memoreert Roel, "alles liep gesmeerd tot de corona-uitbraak in 2020. Vanwege besmettingsgevaar mochten we niet meer met twee mensen de bunkers in en daarna is het ingeklapt. De kerngroep bestaat nu nog maar uit vier leden. Aan ambitie ontbreekt het de kerngroep zeker niet, wel aan man/vrouwkracht. Als de Liniewacht stopt, dan gaat er veel kennis verloren." Daarom zoekt de groep nu een plek binnen de vereniging van Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden, een hechte groep natuurliefhebbers met hart voor hun omgeving. Bij voldoende belangstelling wordt een Werkgroep Vleermuizen/Zoogdieren opgericht.

En, waar staan we over vijf jaar? Roel: "Dan is er een zelfstandig werkende groep, zijn er betrokken

inwoners en een gemeente die zich inzet voor bescherming.” Wiegert: “Volop educatie, vrijwilligers naar scholen.” De bar in de Schaapskooi gaat sluiten. We lopen naar buiten. Het begint al te schemeren. Zag ik daar... een schim?

Nieuwe hobby

Zoek je een nieuwe hobby? Word vleermuisvrijwilliger en maak het verschil! Je komt op de mooiste plekjes in de streek en spelenderwijs vergroot je je kennis over deze unieke dieren. Samen met een leuk team werk je mee aan de bescherming van het enige vliegende zoogdier.

29 augustus: Nacht van de Vleermuis

Dit jaar is op zaterdag 29 augustus de Nacht van de Vleermuis. Vanaf 19:30 uur verzorgt Wiegert Steen een presentatie in De Schaapskooi over de jaarcyclus van de vleermuis.

Het belooft een mooie avond te worden met als extraatje: het veld in met een batdetector. Als je nog twijfelt of vleermuisvrijwilliger iets voor jou is, dan is dit de avond om daar antwoord op te krijgen!

Je kunt je ook nu al aanmelden als vrijwilliger bij:
info@liniewacht.nl

*Ruige dwergvleermuizen in een kast in het Lingebos.
Foto Wiegert Steen.*

JAARVERSLAG 2025

Bestuur

Vorig jaar hebben enkele bestuurswisselingen plaatsgevonden. Waarnemend voorzitter Frans Broekhof nam op de jaarvergadering de rol van Christa Hendriksen over. Anita Koene trad toe tot het bestuur en nam de rol van secretaris op zich. Henk Looij nam afscheid van het bestuur, maar gaat wel door als webmaster. Later in het jaar ging ook Mariëtte van Koevorden de bestuursvergaderingen bijwonen om zich te oriënteren op het bestuurswerk; zij is alvast toegetreden tot de redactie van ons blad *De Dompfoorn*.

Het ledental bedroeg op 31 december 783. Opvallend hierbij is dat deze leden uit meer dan 90 verschillende gemeenten komen, verspreid over heel Nederland. Ongeveer 70 leden vervullen een actieve rol in een van onze werkgroepen. Een mooi aantal, maar vrijwilligers zijn er altijd te weinig. Meld u aan!

Over de vele activiteiten leest u elders in dit jaarverslag. Een speciaal evenement was wederom onze Open Dag, die erg drukbezocht is. Mede door de samenwerking met de gemeente. Dit jaar konden we vleermuizenkasten uitdelen aan de bewoners van de gemeente Vijfheerenlanden.

Frans Broekhof

We zijn ook met de gemeente in overleg om onze tent op het terrein te vervangen door een meer permanent gebouw. De aanvraag loopt nog.

In 2025 hebben we ook deelgenomen aan klankbord- en adviesgroepen van de Provincie Utrecht. Dit betrof de inrichting van de Zouweboezem en de herziening van de Natura 2000-beheerplannen voor Uiterwaarden Lek en Zouweboezem.

Begin 2025 zijn we lid geworden van Collectief Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Nu kunnen we provinciale subsidie krijgen voor het in stand houden van de hoogstamboomgaard in Hagestein die wij pachten. Ook het pachtcontract is vernieuwd.

Heel blij zijn we met de fotocollectie van wijlen Ad Sprang. In overleg met zijn zoons mogen we zijn prachtige foto's vrij publiceren in ons blad.

Helaas hadden we het overlijden te betreuren van ons erelid Bart de Groot. Hij heeft zich tot het laatst ingezet op talloze werkgebieden binnen onze vereniging. Een groot gemis. Ook van Bas Bikker hebben we wegens zijn overlijden afscheid moeten nemen. Al talloze jaren verzorgen we zijn prachtige hoogstamboomgaard in Schoonrewoerd.

Wergroep Educatie

Het jaar 2025 gaf opnieuw een flinke groei t.o.v. van het vorige jaar. Het aantal activiteiten groeide van 46 naar 76 en het totale aantal deelnemers steeg tot ruim 1300! In 2024 kwamen er ongeveer 1000 belangstellenden. De grootste toename zat in het aantal groepen van scholen die van ons een natuurlus kregen.

Allereerst onze eigen activiteiten

Periode 2025	Activiteit	Aantal kinderen
jan	Nestkastje/notenrekje	25
feb	Uilendag	18
mrt	Struinen door de natuur	3
apr	Bijenteldag	4
mei	Struinen door de natuur	0
jun	Slootjesdag	5
jul	Uiltjes ringen	10
sep	Open Dag*)	50
okt	Paddenstoelenmiddag	9
okt	Herfstwandeling	9

*) De Open Dag was enorm geslaagd. Mede door de samenwerking met de gemeente Vijfheerenlanden. Veel mensen kwamen een vleermuizenkast ophalen.

Chris Kramer

Overige activiteiten

Activiteiten samen met Groene Weelde/Doe Mee		
Periode	Activiteit	Aantal kinderen
mei-jun	Broekgraaf Leerdam	13
	Uiterwaard Everdingen	14
	Uiterwaard Ameide	18
	Varsseveld Leerdam	12
	Middelwaard Vianen	10
	Slootwerk Schaapskooi	10
okt	Dierendag Vianen	30
	Dierendag Leerdam	7
Lessen op/voor scholen		
Aantal groepen	Activiteiten	Aantal kinderen
17	Uilenles en braakballen uitpluizen	328
10	Vogelvoer maken	200
3	Veldles gymnasiumklassen	63
14	Een excursie of buitenles, bijv. naar de Schaapskooi, uiterwaard Ameide, Broekgraaf, stadspark Leerdam en zwemplas Heukelum.	300

Overige activiteiten	Aantal kinderen
17 keer verzorgden we een kinderfeestje, een clubuitje, familie- en ouderenmiddag.	210
5 keer gingen we de natuur in met een groepje kinderen die thuisonderwijs volgen.	

Samenvattend

2025 was een heel mooi jaar voor onze werkgroep. Met name is het gelukt om meer scholen te bereiken. Door de samenwerking met de gemeente Vijfheerenlanden werd het project Vleermuizenkasten ook naar de scholen uitgebreid.

1300 kinderen en volwassenen kwamen door ons in contact met de natuur. Mooi is dat kinderen begeleid worden door (groot)ouders, die hen naar onze activiteiten brengen en meedoen, en daar ook enthousiast van worden.

Een vast groepje vrijwilligers voeren de activiteiten/lessen uit, met heel veel plezier. Dank jullie wel

daarvoor! Aart, Siska, Sjanie, Paul, Lida en Pieter en Rika. We willen ook Henk Looij hierbij betrekken, die prachtige flyers maakt voor de scholen met de aankondigingen van onze activiteiten.

Soms krijgen we een verzoek van een school of we braakballen voor ze hebben. Ons antwoord is dan: U kunt ze bij ons kopen voor 3 euro per stuk en de les krijgt u er gratis bij. Hoe komen we aan al die braakballen van voornamelijk kerkuilen? De nestkastenwerkgroep verzamelt ze bij het schoonmaken van de kasten. Ze worden in de vriezer gestopt, daarna gedroogd en bewaard. Totdat een school een les aanvraagt. De kinderen van enkele groepen van de Koningin Wilhelmina school in Leerdam gingen na de les ook nog kijken bij een roestplaats van ransuilen in de wijk. Onvergetelijk! En dan gebeurt het volgende in Leerdam-Noord... 2 kinderen zien mij lopen... Héé ik ken u... O ja hoe dan? ...Van de les met de kapotte muizen!!!! Da's duidelijk, ook onvergetelijk!

Werkgroep Beheer Schaapskooi

Arie Versluis

Om in *De Dompfoorn* genoeg ruimte voor andere artikelen over te houden, houd ik het kort.

Voor de beheerders was het jaarprogramma niet spectaculair anders dan voorgaande jaren. Zoals gebruikelijk zijn wij op onze post bij allerlei activiteiten welke door ons bestuur of een van de werkgroepen wordt georganiseerd. Ook zijn we erbij als het gebouw wordt verhuurd aan externe organisaties, sommigen komen al jaren bij ons, deze ga ik behalve enkele uitzonderingen niet allemaal noemen.

Zo'n uitzondering is Natuurfotografen Vereniging Utrecht, zij vierden bij ons hun 15-jarig jubileum o.a. met een fraaie fototentoonstelling. Hun 10-jarig jubileum vierden ze in 2020 ook in De Schaapskooi, het wordt een traditie.

De laatste jaren ontvangen we regelmatig afdelingen van Gemeente Vijfheerenlanden zoals het team Duurzaamheid en het Sociaal team. Maar ook organisaties welke door de gemeente worden gefaciliteerd, zoals Maatje VHL of Bindkracht VHL, zo ook weer afgelopen jaar.

In mei was De Vereniging van Vlechters bij ons voor een dagvullend programma, zowel voor- als achterzaal was in gebruik. Ook voor ons was dit een bijzondere dag, we zagen mensen terug die soms meer dan 30 jaar geleden tijdens een vlechtcurcus in De Schaapskooi hun eerste mandje hadden gevlochten. Mooi om te zien dat enkelen er inmiddels hun beroep van hebben kunnen maken en nu ware

kunstwerken vlechten. Mogelijk houden ze ook dit jaar hun jaarvergadering bij ons.

Een van de hoogtepunten van het jaar is altijd weer de Open Dag, deze keer gehouden op 27 september. Doordat dit samenviel met de uitreiking van gratis vleermuizenkasten door de gemeente was het vooral de eerste uren lekker druk. Daarna werd het wel wat minder. In een vorig nummer zag u hiervan een fotoreportage, gemaakt door Henk Looij.

Zoals u weet is er in september 2023 voor de laatste keer hoogstamfruitsap onder eigen label geperst, dit was in maart 2025 op. Vanaf die tijd verkopen we sappen en stroop van Heerlijkheid Vijfheerenlanden met hierin verwerkt ook het door ons aangeleverd fruit.

Nu wij niet meer naar al die detaillisten in VHL hoeven te gaan om sap of stroop af te leveren, maakt de bus heel wat minder kilometers en besparen we flink wat werk.

Bij de beheerstaken horen ook schoonmaakwerkzaamheden en allerlei onderhoudsklusjes, vooral het groen onderhoud kost enkele mensen het jaar rond heel wat tijd.

Ook dit jaar staat er weer van alles te gebeuren, houd behalve *De Dompfoorn* ook onze website en de sociale media in de gaten. Of ga gewoon eens wandelen achter De Schaapskooi en kom binnen voor een kop koffie, wij ontvangen u graag.

In het afgelopen jaar hebben de leden zich weer een aantal dagen ingezet voor de nestkastencontroles. In diverse *Domphoorns* werd er verslag van gedaan. Er zijn ook op diverse locaties nieuwe kasten opgehangen, we zijn zeer benieuwd of deze in gebruik genomen gaan worden door de bedoelde soorten.

Opmerkingen

Bosuilen: Bij de Schoonrewoerdse Wiel vonden we 2 succesvolle broedgevallen in oude perenbomen. Maar opnieuw geen broedgeval bij de Schaapskooi. Vaak zijn de kasten in gebruik bij kauwtjes en holenduiven. We hebben 3 nieuwe kasten kunnen plaatsen. Ongetwijfeld broeden in ons gebied tientallen bosuilen in oude bomen, vooral laten staan dus en ook onderhouden die oude knotwilgen en hoofstamfruitbomen.

Steenuilen: 3 broedparen meer dan in 2024, wel minder jongen groot geworden.

Kerkuilen: Een slecht jaar, maar 6 paar kregen jongen groot. We konden wel 2 nestjes ringen. Zie verslag in eerdere Domphoorn.

Torenavalk: 2025 was het jaar van de torenvalk. Heel slecht resultaat in 2025.

Zwarte sterns: Beter dan in 2024. Er was in 2025 ook een succesvol broedgeval van een paartje woudaap, vlak bij de zwarte sterns.

Huiszwaluwtoeren: De huiszwaluwtoeren achter de Schaapskooi heeft ook in 2025 nog geen broedgevallen opgeleverd.

Ooievaars: Arie Versluis doet hieronder verslag.

Al jaren helpen wij bij het ringen van jonge ooievaars op enkele nesten in de kern van Schoonrewoerd. Maar dit jaar kwamen we daar niet in actie want door wegwerkzaamheden was het nest op het oude gemeentehuis niet te bereiken voor de hoogwerker. Op de oude school aan de Wilhelminastraat werd als altijd gebroed maar zijn dit jaar helaas geen jongen groot geworden, wat er mis ging is niet bekend.

Op het gemeentehuis te Vianen gaat het de laatste jaren weer goed, ook dit jaar werden twee jongen vliegvlug. Met hulp van het vrijwillig brandweerteam Vianen kon Engbert van Oort van **ST**ichting **O**oievaars **R**esearch and **K**nowhow op 16 juni 2 jongen van een ring voorzien, zij worden nu 8E 494 en 8E 495 genoemd.

2025	Aantal kasten	Broedparen	Waarvan mislukt	Jongen
Bosuil	18	5	0	8
Steenuil	35	13	0	24
Kerkuil	29	8	2	18
Torenavalk	22	3	0	10
Zwarte stern	20 vlotjes	8	4	6
Totaal	124	37	6	66

Broedresultaten over de jaren 2021-2025

	Broedparen	Waarvan mislukt	Uitgevlogen jongen
Kerkuil			
2022	12	2	37
2023	9	4	18
2024	12		29
2025	8	2	18
Steenuil			
2022	14		37
2023	14	2	35
2024	10		24
2025	13		24
Bosuil			
2022	2		?
2023	5		8
2024	3		5
2025	5		8
Torenavalk			
2022	7	1	19
2023	7		30
2024	4		14
2025	3		10
Zwarte stern			
2022	12	1	22
2023	14	6	13
2024	5	4	2
2025	8	4	6

Daarna ging men in colonne naar de Schaapskooi waar op het gloednieuwe paalnest succesvol was gebroed. Daar verbleven 2 kerngezonde kuikens welke we naar beneden haalden om ze ook van een ring te voorzien. Zij gaan nu door het leven als 8E 496 en 8E 497

Heeft u een ringnummer afgelezen? Dan graag melden bij waarneming.nl of rechtstreeks bij Stichting Ooievaar via secretariaat STORK.

Ijvogels: We hebben geen gegevens van de resultaten bij de nestplaatsen die we onderhouden. Op enkele locaties werd wel gebroed.

Afsluitend: Het jaar 2025 was voor onze nestkastbewoners geen topjaar. Positief was wel dat er een aantal bewoners reageerden op onze oproep of we langs konden komen voor het eventueel plaatsen van een uilenkast. Dit jaar hopen we de adressen weer te bezoeken en mogelijk nieuwe broedgevallen te noteren. De muizenstand lijkt flink te stijgen, dat is alvast een gunstig voorteken.

Op provinciaal niveau zijn we ons aan het oriënteren of het mogelijk is met name steenuilennestkasten geleverd te krijgen uit het Steenuilenvonds.

En... 2026 wordt het **Jaar van de Steenuil**, daarover schrijft Mariëtte van Koevorden elders in deze *Domphoorn*.

De productie en verkoop van onze nestkasten, groot en klein, ging het hele jaar door en de voorraad werd steeds aangevuld. Zie het stukje van Arie Versluis op pagina 3 van deze *Domphoorn*. Bedankt, (nestkast)bouwvakkers!

Leden uilenwerkgroep: Piet Solleveld, Rien de Keijzer en Chris Kramer.

Vogelcursus 2025

Opnieuw werd deze georganiseerd, er waren weer enkele tientallen deelnemers. Hans de Braal verzorgde de cursusavonden. De excursies werden op

Op enkele locaties werden de nestkastjes schoongemaakt, daarbij noteerden we de volgende bijzonderheden:

Mezenkastjes 2025	Aantal totaal	Broedsel koolmees	Broedsel pimpelmees	Geen broedsel
Boomgaard Kerkweg	12	3	2	7
Boomgaard Biezenweg	17	8	7	2
Schaapskooigebied	24	12	4	8
Hertenkamp Vianen	Van de 4 mezenkastjes, werden er 2 niet gebruikt en 2 werden 2 keer gebruikt.			
Deelname project Meet de Mees 2025	We hebben afgelopen jaar de koolmezenkastjes 2 keer gecontroleerd in het kader van het onderzoek naar pesticiden in eitjes en dode koolmezen. De landelijke resultaten zijn nog niet bekend.			

acht zaterdagen gehouden. Vaak deden we eerst een vroege excursie, van 7 – 9 uur, en aansluitend nog één van 9 – 12 uur. Dat zorgde ervoor dat menigeen ontdekte hoe mooi het is om wat vroeger te beginnen, de vogels zijn dan vooral aan het zingen. De sfeerverhalen over de excursies werden zeer gewaardeerd. En dus bedanken we nogmaals allen die een bijdrage hebben geleverd: Hans de Braal als de cursusleider, het personeel achter de bar, de leden van de vogelwerkgroep bij de begeleiding van de excursies.

Inmiddels is de vogelcursus, editie 2026 van start gegaan met bijna 40 cursisten. Nu is Frans Broekhof de cursusleider, gesteund door een aantal leden van de vogelwerkgroep voor de excursies. Zie elders in deze *Domphoorn* het verslag van het begin.

Hoogstamboomgaard ‘Het Oude Mannenhuis’ te Hagestein Ruth van Bruggen

Aan het begin en einde van het jaar werd er enkele keren per week gesnoeid, verder snoei-hout opgeruimd, gras gemaaid en ladders ingesmeerd. In het voorjaar was er een bloesemwandeling. Het gratis verstrekte zomerfruit werd door de omgeving dankbaar ontvangen. Met ons kleine groepje en wat hulp is het toch nog gelukt 3.188 kg appels en 2.893 kg peren te plukken. Het fruit is ook door reeën ontdekt. Afgestorven bomen zijn uitgerooid en vervangen door zeven jonge bomen, waaronder een zelf geënte Rode Gravensteiner.

Een uitgebreid en rijk geïllustreerd en informatief verslag van ons wedervaren in de boomgaard dit jaar, staat op de facebookaccount “Boomgaard MH Biezenweg”.

De avonden in deel 1 (januari t/m maart) waren goed bezocht met een gemiddelde van 55 personen.

In deel 2 echter hebben we wisselende resultaten geboekt wat betreft de bezoekersaantallen. Het gemiddelde was 52 personen. Twee keer een code oranje (35 en 40 personen) was daar mede de oorzaak van en soms kwam het niet in de krant. Dat lijkt nu te zijn opgelost.

In het voorseizoen waren de sprekers best duur. Maar er werden veel lootjes verkocht en zodoende

kunnen we terugzien op een mooi positief resultaat.

Dit is mede mogelijk gemaakt door Etta en Teuni (lootjes), Arie en Siska, die altijd achter de bar staan. Bedankt hiervoor.

Het is fijn dat we een vaste kern van trouwe bezoekers hebben, aangevuld met passanten.

Verder zie ik gelukkig ook wat jonge bezoekers, die ook regelmatig terugkomen. Dus sluiten we dit jaar af met een positief gevoel.

	Presentator	Onderwerp	Datum	Bezoekers
Deel 1	Henk Tromp	Reisdoel Zweden	09/01/2025	61
	Ronald Messemaker	Van aalscholver tot zomertaling	23/01/2025	62
	Ron Poot	Mossen en korstmossen	06/02/2025	55
	Henk Vermeer	Reis naar Spitsbergen	20/02/2025	64
	Jouke Altenburg	Wetlands: parels of roestige schakels langs de Flyway?	06/03/2025	45
	Leden voor ledenavond	Diverse presentaties	20/03/2025	82
Deel 2	Jacques van der Neut	Wilde planten en vogels; van algemeen tot zeldzaam.	09/10/2025	55
	Kjell Nilssen	Botanische expeditie Armenië	23/10/2025	40
	Albert Vliegenthart	Vlinders en libellen in Turkije	06/11/2025	35
	Hans de Braal	Reis door Victoria in Australië	20/11/2025	54
	Jan Tuin	Paddenstoelen in het Drents-Friese wold.	04/12/2025	47
	Fred de Gier	Natuurlijk Schotland	18/12/2025	80

Plantenwerkgroep

Dirk den Ottelander

De plantenwerkgroep is het hele jaar actief. 's Zomers in het veld en 's winters een aantal avonden met lezingen.

Een deel van de lezingen in het winterprogramma is bedoeld als voorbereiding op het zomerseizoen, door uitleg over het herkennen en voorkomen van moeilijke plantengeslachten.

Terugkerende onderdelen van het winterprogramma zijn de eindejaarsplantenjacht en de mossenexcursie. Toch even het veld in om te kijken wat er groeit, bloeit of sporenkapsels vormt.

Vanaf midden april tot midden september gaan we het veld in. In die periode proberen we een mooie mix van excursies en inventarisaties te maken.

In 2025 zijn inventarisaties uitgevoerd van waterberging Vierhoeven (Waterschap Rivierenland), graslanden en sloten in Polder Achthoven, Scharperswijk, Achthovense Uiterwaarden (Zuid-Hollands Landschap) en Polder Autena (Utrechts Landschap). We leggen met behulp van Tansley-opnamen vast hoe de vegetatie zich ontwikkelt of zoeken naar kenmerkende soorten.

Door de inventarisaties dragen we bij aan de kennis van de flora in ons gebied en voorzien we de

terreinbeheerders van informatie die helpt bij het beheer.

Maar inventarisaties zijn ook een uitstekende manier voor de deelnemers om hun plantenkennis op te bouwen. Bij inventarisaties kom je namelijk vaak soorten tegen die kenmerkend zijn voor de Vijfheerenlanden, ook 'moeilijke' grassen en schijngrassen, die je dan toch goed gaat herkennen.

Maar soms zijn er ook verrassingen! Zoals bij de kilometerhokinventarisatie in Nieuwland de vondst van grote tijm op de begraafplaats en straatwolfsmelk (foto) op een erf aan de Smalzij. Voor straatwolfsmelk een van de eerste vondsten van dit plantje in de Vijfheerenlanden.

Helaas zijn er soms ook teleurstellingen. Bij een zoektocht in een gebied van het Zuid-Hollands landschap naar een bijzondere orchis, de glanschroeforchis, werd geen enkel exemplaar aangetroffen. Naar de oorzaak is het soms gissen. In dit geval is het het waterbeheer geweest dat ertoe leidde dat het plantje al twee jaar niet bovengronds is verschenen.

Waar de inventarisaties de deelnemers helpen om de planten uit de eigen omgeving te leren kennen

en herkennen, zijn excursies bij uitstek geschikt om kennis te maken met de flora van andere regio's.

Voorals de excursie naar de Kwade Hoek op Goeree was een groot succes. Met dank aan de medewerking van Natuurmonumenten konden we heerlijk struinen door het duingebied en genieten van een bijzondere duinflora.

Zo proberen we elk jaar een programma op te zetten dat zowel de meer ervaren als de beginnende plantenliefhebber iets te bieden heeft.

Vogeltelgroep

Henk Vermeer

Door leden van de Natuur- en Vogelwacht zijn voor Sovon in het afgelopen seizoen de aantallen watervogels weer systematisch geteld. Het doel van deze tellingen is het monitoren van landelijke populatieontwikkelingen van overwinterende en doortrekkende watervogels. Van september tot en met april wordt dit uitgevoerd en wel 1 x per maand, in het midden van de maand.

Verder worden slaapplaatsen van aalscholvers en grote zilverreigers geteld en het aantal nesten van koloniebroeders zoals roeken.

In twee groepen doen we hier aan mee. Drie waarnemers (Eduard, Piet en Koos) in een gebied rondom en in de Polder Nederheicop en langs het Merwedekanaal. Dat levert vaak mooie waarnemingen op: zo werden een mannetje en vrouwtje blauwe kiekendief genoteerd! Eenmaal een smelleken, witgat, houtsnip, grote zaagbekken, pijlstaarten! Zo nu en dan overvliegende of pleisterende wulpen en regelmatig tussen 30 en 40 watersnippen en enkele bokjes! Er is een perceel met kans op velduil. In het gebied soms ook flinke hoeveelheden brandganzen of kolganzen (tot 1.500 stuks), veel laat zich natuurlijk leiden door de winterse omstandigheden in Scandinavië en in onze omgeving. In het vroege voorjaar is het wachten op aankomende grutto's die zich later verspreiden in de omgeving. Dit geheel maakt het dus heel leuk om te doen.

Een ander groepje waarnemers: Dirk, Hannes, Teus en Henk is langs de Linge rondom Heukelum actief, per boot en te voet. Medeteller en erelid Bart de Groot overleed op 30 juli 2025. Hij was de coördinator voor Sovon. We tellen nu natuurlijk verder, maar missen zijn sympathieke kwaliteiten, nauwkeurigheid en enthousiasme wel degelijk. Hij was heel betrokken, hij ging altijd voor de goede sfeer.

De eerste keer zonder Bart tellen in de pauze op de boot: een kort in memoriam met elkaar en tegelijkertijd een passend bezoek van een ijsvogel en een langszwemmende jonge bever!...mooi!

Door het seizoen heen heel veel wilde eenden en meerkoeten en leuke aanvullende waarnemingen: o.a. twee overvliegende zeearenden, een vrouwtje nonnetje, grote zaagbekken, een jagende boomvalk. De ijsvogel is altijd aanwezig: negen stuks in februari, vaak wat minder, maar altijd minimaal één. En overal langs de Linge bevervraatsporen.

Zoals elk jaar is het in september opstarten met wat minder aantallen, dat loopt op naar de winter. Als het in Scandinavië koud is, merken we dat hier met grotere aantallen overwinterende watervogels (kolganzen, brandganzen, smienten, ook wilden eenden en meerkoeten). Vanaf maart wordt dat sterk minder in aantal.

Voor wat betreft de aantallen zijn door ons in het afgelopen seizoen 22.103 watervogels geteld, verdeeld over 50 soorten. Roofvogels zijn hierin meegenomen.

Wilde, krak-, kuif- en tafeleend. Foto Henk Vermeer.

De werkgroep bestaat uit 31 mensen. We zijn blij met de aanwas van nieuwe vrijwilligers. Met name tijdens het plukken kwamen er extra vrijwilligers erbij. Helaas verloren we ook vrijwilligers door overlijden. Een aantal vrijwilligers kon niet meer mee vanwege lichamelijke en andere klachten.

Het gemiddelde aantal aanwezigen op woensdagochtend is zo'n 14 mensen.

In 2022 werd de groep voor het eerst opgesplitst in een groep snoeiers (zes man) en een groep knotters. Het is een fijn gevoel dat iedereen nu kan doen wat hij wil, want we worden allemaal een dagje ouder en de een voelt wat meer voor snoeien en de ander wil graag knotten. Het leverde uiteindelijk ook goede resultaten op. (Roel bedankt voor je bijdrage bij de koffie.)

Er werden honderden fruitbomen gesnoeid door de snoeiploeg. De knotgroep nam veel wilgen (ongeveer 500) voor zijn rekening.

Met Van Muijden hebben we menig uurtje wilgentakken gesnipperd. Hierbij waren meestal twee á drie mensen aanwezig voor het bij elkaar harken van kleine takken en deze in de versnipperaar te deponeren. We hebben veel kuub snippers geproduceerd. Dit gebeurde op andere dagen dan de woensdag.

Ook de fruitproductie was goed te noemen (duizenden kilo's), we hebben heel veel kisten geplukt. Soms werd op twee of drie dagen in de week geplukt (alle kisten vol!). Er was dit jaar zoveel fruit dat we tijdens het plukken over een zee van afgevallen fruit liepen. Gelukkig hadden we heel veel klapkratten tot onze beschikking.

Dit jaar werd er voor het eerst veel fruit geleverd

aan de Stichting Vijfheerenlanden. We konden gebruikmaken van de koelcel bij Scherpenzeel. Dat werd door ons zeer op prijs gesteld. 821 kisten hebben we daar gebracht (17.555 kg). Daarnaast zijn er via de verkoop bij De Schaapskooi vele honderden kilo's afgezet.

Er is goed gebruik gemaakt van de drie accukettingzagen (Hans de Labije bedankt) en een accustokzaag. Het levert een bijdrage aan een hogere productie en het is milieuvriendelijker. Minder CO₂-uitstoot, minder herrie en goed hanteerbaar. Het aantal knotwilgen dat geknot moet worden werd ook wat meer (610 wilgenbomen waarvan de takken zo'n drie jaar oud zijn).

Er vielen opdrachtgevers af en er kwamen ook weer nieuwe bij. Het bestand blijft hoog.

We hebben 30 woensdagen geknot/gesnoeid. We kregen dit jaar een fervente en gekwalificeerde zager erbij. En dat is te merken tijdens het knotten.

Ook vond er dit jaar weer een ladderkeuring plaats. Er werden geen ladders afgekeurd. Dit jaar kregen alle mannen/vrouwen een nieuwe helm die door het Landschap Erfgoed Utrecht geleverd werd. Nu draagt iedereen een helm.

Afgelopen jaar kreeg ik veel ondersteuning van Anita Koene. Zij nam een gedeelte van de administratieve activiteiten over.

Op zaterdag 17 mei maakten meer dan 40 vrijwilligers van de Heerlijkheid Vijfheerenlanden en van de Natuur- en Vogelwacht een bijzondere dagtocht naar België. De groep vertrok met de bus vanaf het Dorpsplein in Schoonrewoerd en bezocht onder andere de oude stroopfabriek in Borgloon en de moderne stroopmakerij in Wellen.

Exposities

Etta Eleveld

In de Grote Zaal waren in 2025 vier exposities. Aart de Gans exposeerde het langst en maakte er weer een sponsoractie van: de opbrengsten van de verkoop van zijn glasobjecten gingen naar de vereniging. Reuze bedankt, Aart!

Periode	Exposant	Grote Zaal
Januari-februari	Natuurfotografenvereniging Utrecht	Foto's
Maart-augustus	Aart de Gans	Glasobjecten
September-november	Roel Vroon	Schilderijen
December	Patrick Hamburg	Foto's

De Dompfoorn

Dick Kerkhof

Van *De Dompfoorn* verschenen zoals gebruikelijk vier nummers. De excursies die gekoppeld waren aan de vogelcursus leverden veel mooie kopij op, waardoor alle nummers 40 pagina's telden, een record.

In de loop van 2025 trad Mariëtte van Koevorden toe tot de redactie, die nu uit drie personen bestaat.

Amfibieënwerkgroep

Henk Looij

Het aantal 'overzetters' is het afgelopen jaar toegenomen. Door voorlichting van de werkgroep op de Open Dag in september maar ook door PR-activiteiten richting media.

Afgelopen januari 2026 werd er vergaderd en zijn alle taken weer keurig verdeeld over de enthousiaste groep vrijwilligers die altijd weer gespannen naar stijgende temperaturen kijken eind februari/begin maart. Zijn de omstandigheden gunstig dan mogen ze namelijk de dijk weer op om 'levens te redden'. In 2025 werden er iets meer amfibieën

overgezet dan het jaar daarvoor, je kunt dat overzicht rustig bestuderen op de website bij de 'Werkgroep Amfibieën'.

De gemeente Vijfheerenlanden plaatst voor ons de hekken met borden en melding 'LET OP! Padden-trek, vrijwilligers aan het werk' en daar zijn we heel blij mee. Goed voor de veiligheid van de overzetters en goed om weggebruikers te attenderen op de trek die plaatsvindt.

Aanmelden om mee te gaan helpen kan altijd.

Werkgroep collectiebeheer

Cees Gielis

De collecties van de NVW5HL geven een goede indruk van de in ons gebied voorkomende vogels en zoogdieren. Er zijn in het afgelopen jaar een aantal schedels van vogels bijgekomen, doch geen nieuwe vogel, noch zoogdieren. Wel is gekozen om enkele vogels te vervangen door nieuwe exemplaren. Deze dieren zullen op de komende jaarvergadering getoond worden. Daarnaast is een fors aantal muizen, welke als prooi waren gevangen door een kerkuil, door een lid aangeleverd. Hiertussen bevonden zich soorten welke nog niet in de collectie vertegenwoordigd waren, en die zullen worden opgezet. Helaas is onze zwaan nog niet geprepareerd. De constructie om het beest in vlucht in de grote zaal op te hangen blijkt lastiger te maken door de preparateur dan gedacht.

De bibliotheek is wederom met enkele werken uitgebreid, door giften van leden en aanschaf van nieuwe werken. Wel is het duidelijk dat er een schifting tussen determinatieboeken en naslagwerken moet komen. Mijn persoonlijke gevoel is ervoor te kiezen het accent te leggen op determinatiewerken, zeker met het in de laatste jaren veranderde inzicht in relaties tussen dieren, en de aanvullingen van onze flora en fauna door klimaatveranderingen. Boeken waarin wordt beschreven dat de winterkoning in 2014 in Nieuwegein in een bepaald plantsoen nestelde dragen weinig bij aan de algemene kennis van vogels bij het publiek. Derhalve roep ik de werkgroepen op om hierover de gedachten te laten gaan, zodat we een weloverwogen besluit kunnen nemen hoe we de bibliotheek toekomstgericht kunnen maken.

Excursiewerkgroep

Etta Eleveld

Datum	Waar?	Hoofdonderwerp	Verslag in Domphoorn	Deelnemers
Zo 19 jan	Leersumseveld	Paddenstoelen	59-1	12
Zo 9 feb	Biesbosch	Vogels	59-1	18
Zo 9 mrt	Korendijksche Slikken	Vogels	59-2	12
Zo 6 apr	Oude Buisse Heide	Vogels	59-2	12
Zo 27 apr	Zouweboezem	Vogels		
Zo 4 mei	Everdingen	Vogels		
9-16 mei	Texel	Vogels	59-3	18
Zo 25 mei	Everdingen	Vogels		
20-22 juni:	Drenthe	Flora en fauna	59-3	12
Zo 17 aug	Plan Tureluur	Vogels		
Zo 21 sep	Biesbosch	Vogels		
Zo 5 okt	Oisterwijk	Paddenstoelen	59-4	10
Do 16 okt	Amsterdamse Waterleidingduinen	Damherten	59-4	13
Zo 26 okt	Horsterwold	Paddenstoelen	59-4	3
Zo 16 nov	Reguleren & Assche Wetering	Flora en fauna	59-4	9
Zo 14 dec	Oostvaardersplassen	Vogels	60-1	9

Er zijn ook acht vogelexcursies in en rond de Vijfheerenlanden gehouden als onderdeel van de vogelcursus, zie het jaarverslag van de nestkasten- en vogelwerkgroep.

ACTIVITEITENPAGINA

EXCURSIES MAART T/M JUNI 2026

N.B.1 Tot eind maart 2026 verzamelen/vertrekken we vanaf Benedictushof 132, 4133 AK Vianen. Daarna in principe vanaf De Schaapskooi. **De vertrektijd is 09.00 uur.**

N.B. 2 Bij slecht weer: neem contact op met de gids of de excursie doorgaat.

- Zo 15 mrt **Vogelexcursie Strijensas** o.l.v. Koos Maat, tel.: 0627236372 of 0183-563362, mail: koosmaat@solcon.nl.
- Zo 12 apr **Excursie Zouweboezem** o.l.v. Teus van Ravesteijn, tel: 06-40129026, mail: trialteus@hotmail.com
- Za 2 mei **Excursie Everdingen** o.l.v. Koos Maat, tel:0627236372, mail: koosmaat@solcon.nl
- Zo 17 mei **Plantenexcursie Neerijnen** o.l.v. Lida Hellingman, tel: 06-25131099, mail: hellingsoet@ziggo.nl
- Zo 7 jun **Excursie Logtsevelen aan de rand van Kampina** in Oirschot o.l.v. Koos Maat, tel: 06-27236372, mail: koosmaat@solcon.nl
- Za 27 jun **Fietsexcursie Krimpenerwaard** o.l.v. Dert van Ree, tel: 06-54248442, mail: dertvanree@hotmail.com

Van 25 september tot 2 oktober is er een **meerjaagse excursie naar Texel**. Hiervoor zijn nog enkele plaatsen beschikbaar. Contact hierover kunt u opnemen met Etta Eleveld, tel:0640714947, mail: aeleveld@kpnmail.nl.

OVERIGE ACTIVITEITEN TWEDE KWARTAAL 2026

- Vanaf 1 mrt **Expositie van werk** van Jan van Wingerden (maart t/m mei). Zie pagina 4.
- Do 12 mrt Presentatieavond **Natuur in en om het huis**, van Tijn & Peter Smeeman.
- Di 17 mrt **Vogelcursus**, derde avond. Zie vorige *Domphoorn*. Inschrijven verplicht!
- Do 26 mrt Presentatieavond **Leden voor leden**.
- Do 2 apr **Workshop vogel maken**. Zie pagina 21.
- Di 14 apr **Vogelcursus**, vierde avond. Zie vorige *Domphoorn*. Inschrijven verplicht!
- Do 23 apr **Algemene Ledenvergadering Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden**. Zie pagina 2.
- Za 9 mei **Workshop vogel maken**. Zie pagina 21.
- Vanaf 1 juni **Expositie van foto's** van Willy Prozee (juni t/m augustus). Zie pagina 5.

JEUGDACTIVITEITEN (ZIE PAGINA 26)

- Za 4 apr **Ontdek de natuur...** Kikkers, padden, salamanders en ringslangen.
- Za 18 apr **Ontdek de natuur...** Wilde bijen en andere zoemers.
- Vr 1 mei **Ontdek de natuur...** Vlinder rupsen en poppen.
- Za 2 mei **Ontdek de natuur...** Vogels in de lente.

NACHT VAN DE VLEERMUIS: ZATERDAG 29 AUGUSTUS (ZIE PAGINA 11)

OPEN DAG NATUUR- EN VOGELWACHT: ZATERDAG 19 SEPTEMBER

NACHT VAN DE NACHT: ZATERDAG 24 OKTOBER

KIJK GEREGELD OP DE WEBSITE, ER ZIJN SOMS EXTRA ACTIVITEITEN

WORKSHOP VOGEL MAKEN

Op donderdagavond 2 april om 19.30 uur en zaterdagmiddag 9 mei om 13.30 uur zal CreaBeez aanwezig zijn om u een vogel te laten maken met wat hooi, slaampossen en ijzerdraad. Een fantasievogel voor in de tuin of op balkon, in ieder geval een leuke eyecatcher.

Deze activiteit is in Natuurcentrum "De Schaapskooi", een mooie locatie met een grote ruimte om deze vogel te maken, die daarom ook zeker geschikt is voor groepen. Misschien ook wel leuk om met uw kind te komen, wel vanaf 8 jaar.

De kosten van deze workshop zijn € 37,50 per persoon. Dit is inclusief de materialen, koffie/thee en een sapje.

De avond zal vanaf 5 personen doorgaan.

Aanmelden kan via info@creabeez.nl of bel met Puck de Haan, telefoon 06-18793980.

Na aanmelding ontvangt u een betaalverzoek. Na betaling krijgt u dan bevestiging van reservering.

SAMEN DE NATUUR IN (VANAF APRIL 2026)

De excursiewerkgroep organiseert het gehele jaar door excursies naar natuurgebieden. Daarmee wil ze zowel leden van onze vereniging als introducees de mogelijkheid bieden om hun kennis van de natuur te vergroten en met elkaar te delen. De excursies vinden daarom altijd plaats onder leiding van een deskundige gids. De kosten hiervan zijn € 2 per persoon. Deze dienen in contanten afgerekend te worden!

Naast dit educatieve aspect vinden we het belangrijk dat deelnemers zich op hun gemak voelen en wordt er gezorgd voor een ontspannen, gezellige sfeer.

Gemiddeld één keer per maand is er gelegenheid aan een excursie deel te nemen. Je bezoekt de mooiste natuurgebieden van onze streek, maar we gaan ook verder van huis, bijvoorbeeld naar de Oostvaardersplassen, de Biesbosch of de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden.

In het voor- of najaar is er een meerdaagse excursie, waarbij we vaak in een groepsaccommodatie verblijven. Het is ook mogelijk dat er een weekendexcursie wordt georganiseerd. Meerdaagse excursies zijn alléén voor leden van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden.

Vertrekpunt

Bij iedere excursie wordt een vertrekpunt vermeld. Vanaf het vertrekpunt wordt de reis naar het excursiegebied gestart (meestal met auto). Vertrekpunt is tevens terugkeerpunt. We vertrekken standaard vanaf "Natuurcentrum De Schaapskooi", Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd. Bij eventuele wijziging zie *De Dompfoorn* of onze website www.natuurcentrum5hl.nl.

Weersomstandigheden

Neem bij slecht weer contact op met de gids om na te gaan of de excursie wel doorgaat.

Vervoer

Graag carpoolen (de reiskosten worden gedeeld door het aantal inzittenden). Je moet zelf regelen hoe je bij het vertrekpunt komt. Lukt dat niet, neem dan contact op met de gids. Koffie, thee en lunch moet u zelf verzorgen.

Contactpersoon

Etta Eleveld, aeleveld@kpnmail.nl, 06-40714947.

Welke excursie kies jij?

Alle excursies zijn te vinden op onze website www.natuurcentrum5hl.nl onder **Activiteiten**.

Mariëtte van Koevorden

Wandelend of fietsend langs een sloot met knotwilgen ben je vast weleens een steenuil (*Athene noctua*) gepasseerd. Echter, in een holle, dikke knotwilg zie je deze uiltjes, formaat merel, gauw over het hoofd.

Het kleinste uiltje van ons land (de zeer zeldzame dwerguil niet meegeteld) heeft een gedrongen postuur en een brede kop waarin de ogen ver uit elkaar staan. Hij kan je met z'n kleine felgele ogen indringend aankijken. De lange, witte wenkbrauwen lijken te fronsen. Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit, al is het vrouwtje iets groter. Steenuiltjes blijven hun partner én territorium een leven lang trouw.

De steenuil dankt zijn Nederlandse naam aan het feit dat hij te vinden is in de buurt van bebouwing (steen) in open habitat. Van

oudsher horen steenuiltjes bij boerderijen, schuurtjes, boomgaarden en bosschages. Dit levert plekken op waar ze graag overwinteren en broeden.

Een steenuil zit veel op palen en daken en blijft vaak gewoon zitten als hij je ziet. Bij onraad wipt hij heftig op en neer. Hij is een fanatieke jager en kan op de grond achter een prooi aanrennen. Steenuilen zijn deels overdag actief, dus je kunt ze elk moment tegenkomen.

Helaas gaat het aantal broedparen al jaren achteruit. Om hiervoor extra aandacht te vragen, hebben Vogelbescherming en Sovon 2026 uitgeroepen tot het **Jaar van de Steenuil**. Dat je niet vroeg genoeg kunt beginnen kinderen enthousiast te maken, bewijst het volgende verhaal.

Steenuiltje op de uitkijk in een pas geknotte wilg. Foto Ad Sprang.

Steenultje op een boomtak. Foto Hille de Bruin.

WIJZE UILENLES...

Het is vrijdag, vaste oppasmiddag van deze opa en oma en de laatste dag van de voorjaarsvakantie. Wat zullen we voor leuks gaan doen met onze kleinzoons van zes en drie? We zijn niet zo van het pret-parkvermaak. Organiseert Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden misschien iets voor kinderen? Ja hoor, een uilenmiddag, geleid door meester(ver-teller) Chris Kramer. We halen de kleinkinderen op. De jongste heeft net een uiltje geknapt, de oudste staat te trappelen, heeft er duidelijk zin in: "Ik hou van onderzoeken!" Bij de Schaapskooi aangekomen, liggen de papieren bordjes met operatie-instrumentjes op de tafels al klaar. Voor we overgaan tot actie luisteren we eerst naar wat uilenwijshe-den verteld aan de hand van foto's op de beamer. De kinderen, en begeleiders, zuigen de kennis op als een spons. Dus... aan de kleur van de ogen kun je zien of ze alleen 's nachts of ook overdag vliegen? En je hoórt ze niet eens vliegen? Hun prooi dus ook niet! Het geheugensteuntje van de vijf in Nederland voorkomende uilen prent ik goed in, om later met de kleinkinderen te kunnen herhalen. Steek je hand op, kijk naar de duim, die ligt horizontaal, dat staat voor de VELDUIL. De velduil broedt als enige in... jawel, het veld. Kwetsbaar, daarom zijn er ook niet zoveel. Dan de langste vinger: dat is

de BOSUIL, de grootste en meest voorkomende uilensoort. De pink staat dan natuurlijk voor de kleinste: STEENUIL. Blijven er nog twee vingers over: de wijs- en ringvinger. De uilen waar ze voor staan zijn ongeveer even groot. Ringvinger (let op de R) staat voor RANSUIL, de uil met uitstekende oortjes die geen oortjes zijn maar pluimpjes. De wijsvinger staat voor KERKUIL. Tijdens het schrijven bedenk ik zelf een soort van ezelsbruggetje: wijsheid/kennis, voor anderen beklijft misschien het opgestoken vingertje. Maar hoe zit het dan met de OEHOE, waarvan er ook meerdere broedparen in ons land zijn? "Die past niet op je hand", vertelt Chris, en balt zijn andere vuist: "de oehoe is bijna net zo groot als al deze uilen bij elkaar".

De groep van ruim 20 kinderen wordt in tweeën gesplitst. Eén groep gaat met Chris mee naar buiten voor een korte uilenexcursie rondom de Schaapskooi. Heel hoog aan een boom hangt een grote uilenkast. Of de uil thuis is kunnen we niet zien, er verschijnt geen kopje in het gat. "Tegenwoordig zijn er ook uilenkasten met een soort van doolhof om het de steenmarter moeilijk te maken bij de eieren en uiltjes te komen. Want ook uilen hebben vijanden." Chris windt er geen doekjes om. Loslopende katten zijn ook een groot gevaar voor met name jonge uilen. In de kapschuur zoeken we

Dit steenuiltje is in juli 1995 gefotografeerd op een prachtige houtkade: de Zijpkade tussen Helsdingen en Lexmond. Foto Ad Sprang.

uil allemaal gegeten heeft! Veel kinderen vinden in delen een bijna compleet skeletje van een muis, echter te teer om in elkaar te zetten. Veel botjes zijn zo dun als de graatjes van een vis. Een kind roept: “Deze uil had een goede nacht, in mijn uilenbal zitten wel drie schedeltjes!”

Dan komt de creatieve kant van de kinderen aan bod. Ze krijgen een homp klei en een stukje hout om het kunstwerk op een voetstuk te plaatsen. Er worden veel op uilen gelijkende of aan de verbeelding overgelaten gedochten geboetseerd. Als ze tenslotte kraaloogjes en een bonenneus krijgen, schatert jongste kleinzoon het uit van pret. Alsof het dier ineens tot leven komt en hem recht in de ogen aankijkt.

Tot slot gaan we nog even kijken op het erf van de buurman. Ook daar uilenkasten in de kapschuur, maar geen uilen. Dan horen we ‘miauw’. Een kat? Nee, gelukkig! Wel vier buizerds in de helderblauwe lucht. Met een schat aan kennis en kunstwerken verlaten we de Schaapskooi, waar de rust weerkeert. Wat een heerlijke, ongedwongen middag! Dankjewel vrijwilligers!

Volkomen onverwacht gaat ons uilenavontuur verder. Opa vindt de volgende dag in de ‘wagenschuur’ bij de burens een uiltje. Op de grond. Helemaal gaaf op een plekje in de nek na. Met de kennis van de

voorgaande dag weet hij dat het om een steenuiltje gaat. Dit moet kleinzoon weten! Die is niet te houden: met skelter en kar racet hij naar de boerderij. Opa legt het kleine uiltje voorzichtig op een kleedje in de kar. Met de vleugels wijd uitgespreid, kunnen wij hem uitgebreid bekijken. Wat een mooi patroon op de veren: witte vlekjes op een bruine ondergrond, echt een prachtbeestje! De stoet gaat terug naar huis en op een hoekje van het weiland wordt een gat gegraven. Voordat hij erin wordt gelegd, aait kleinzoon nog even teder de veren. Een moment van ontroering en verwondering. Tegelijk is hij heel pragmatisch: er moet een bordje bij! Opa zoekt een paaltje, oma een platte leisteen en kleuter schrijft er met hanepoten Stinuil op. Een uil armer, een ervaring rijker. Een uilenweekend om nooit te vergeten!

naar uilen/kasten/sporen en tot slot zoeken we de uil in de olmen, ofwel het steenuiltje in de knotwilg. Gelukkig, deze laat zich goed vinden. Niet zo gek als je weet dat hij is opgezet.

De andere groep mag steeds een ander kaartje pakken met een vogel erop en deze zoeken in de vitrinekast met opgezette vogels. Een leuke manier om spelenderwijs vogelnamen te leren. Nadat de groepen gewisseld zijn, krijgen de kinderen van de dames vrijwilligers een lekker bekertje verse appelsap, natuurlijk een streekproduct, met een koekje. Dan begint het spannende deel: het uitpluizen van de uilenballen! Met pincetten en satéprikkers wordt de grijze bal, alsof hij zo uit de stofzuiger komt, secuur ontleed. Op een papiertje staan alle botjes en schedeltjes en je kunt het gevonden voorwerp er zo opleggen. Leuk om te zien wat de

IN MEMORIAM GERARD VAN HEUSDEN (1951-2026)

Er is ons helaas een trouw lid van onze vereniging ontvallen. Op 1 februari overleed Gerard van Heusden in Kau-ur te Gambia. Hij overleed tijdens zijn geliefde hobby, het reizen in de natuur. In het harnas, zoals dat heet. Hij was daar op vakantie samen met een vogelvriend. Natuurlijk een vreselijke klap voor Dorien (zijn echtgenote), kinderen en kleinkinderen en natuurlijk zijn vriend.

Gerard was een trouwe bezoeker van de presentatieavonden in de Schaapskooi en sloeg niet vaak over. Daarbij had hij onder het genot van zijn glaasje port altijd een gezellig en humorvol gesprek met zijn omgeving. Gerard was een echte levensgenieter en stond altijd voor iedereen klaar. Tijdens excursies bleek hij een groot kenner van vogels en planten en hij had een brede belangstelling voor de natuur. Hij liep niet te koop met zijn grote kennis en wist meer dan menigeen dacht. Gerard gaf zelf in De Schaapskooi meerdere presentaties over zijn geliefde Suriname. Waarbij hij altijd een goede en leuke beschrijving van zijn mooie reizen gaf. Hij toonde prachtige foto's van exotische vogels, reptielen, vissen, planten en landschappen. Van de meeste uitheemse soorten wist hij de naam. Grote belangstelling had hij voor tropische planten, zoals *Tillandsia's* en *Bromelia's*. Ook ging hij al jaren met de Texelgroep mee en bleef er dan altijd een volle week, eerst samen met Dorien, maar de laatste jaren alleen. Hij was een vriendelijke man met een eigen mening, die nooit kwaad te krijgen was en altijd meehielp. Tijdens de vele excursies deed Gerard altijd een schijnbaar dutje in het gras, maar er ontging hem niets.

Gerard omringd door vele vrienden tijdens een excursie van de Natuur- en Vogelwacht.

Een andere belangrijke hobby was zijn paludarium met pijlgifkikkers en diverse tropische planten. Op nationaal niveau haalde hij eerste prijzen, met een ongeëvenaard hoog aantal punten.

Tijdens zijn werkzame leven was Gerard werkzaam in het transport en bevoorradde de winkels. Later was hij werkzaam in het geldtransport, waar hij trots op was. Zijn slogan was "ik mag het wel meenemen, maar niet thuisbrengen".

Gerard zou op de laatste avond van dit seizoen weer een presentatie geven. Deze keer, hoe kan het ook anders, genaamd "de vogels van Suriname". Deze presentatie gaat in een aangepaste vorm door, aangezien hij zijn foto's al lang geleden aangeleverd had. Dorien is blij dat deze presentatie toch doorgaat.

Wij wensen zijn vrouw Dorien, dochter Linda en zoon Joost, hun echtgenoten en kleinkinderen veel sterkte toe met het verlies van hun man, vader, schoonvader en opa.

Zij en wij zullen hem heel erg missen.

Dert van Ree en Teus van Ravesteijn

Heel even terugkijken

De eerste twee maanden waren weer goed gevuld met activiteiten voor kinderen. Ruim 200 kinderen kregen een workshop vogels voeren of uilenballen pluizen. In totaal 14 keer waren we op pad, waarvan 10 keer op scholen.

De lente komt

Nu het voorjaar snel dichterbij komt, richten we onze blik weer naar buiten. We gaan een aantal middagen voor de jeugd organiseren. We doen het dit voorjaar steeds in en bij De Schaapskooi.

Het thema is steeds **Ontdek de Natuur**. Eerst een presentatie binnen en daarna buiten op ontdekkingsstocht, gaan jullie met ons mee? We beginnen steeds om 14 uur, en rond 16 uur stoppen we. Mogelijk wordt er ook nog wat geknutseld.

Alles op een rijtje

Zaterdag 4 april: Ontdek de natuur... Kikkers, padden, salamanders en ringslangen.

Zaterdag 18 april: Ontdek de natuur... Wilde bijen en andere zoemers.

Vrijdag 1 mei: Ontdek de natuur... Vlinders, rupsen en poppen.

Zaterdag 2 mei: Ontdek de natuur... Vogels in de lente.

Voor de genoemde activiteiten geldt:

- Kosten: 4 euro per kind, begeleiders gratis. Na afloop is er appelsap en een koekje inbegrepen.
- De Schaapskooi is te vinden bij Over-Boeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd.
- Opgeven voor de genoemde activiteiten, is echt nodig. Dit kan tot en met de voorafgaande dag bij C. Kramer, per e-mail chr.kramer@outlook.com.

Natuuravonturen voor scholen, periode mei-juli

Op diverse locaties in onze streek kunnen scholen hieraan deelnemen. We maken een overzicht met geschikte plaatsen. Groepen kunnen met de leerkrachten en enkele begeleiders hiernaartoe komen en dan gaan we op zoek naar: vogels, insecten en bloemen.

Dat is altijd spannend: welke vogels gaan we zien? Meestal vliegen ze bij ons vandaan, helaas. Insecten en andere beestjes kunnen we in een loepstokje vangen en mooi bekijken. Vervolgens kijken we naar de wilde bloemen, die kunnen we voorzichtig plukken en opplakken op karton. De kosten zijn 3 euro per leerling, minimum 50 euro per groep. Alle groepen zijn in principe welkom. We lopen steeds door een (natuur)gebied en proberen zoveel mogelijk te ontdekken. We zijn benieuwd! Meer informatie via Chris Kramer, chr.kramer@outlook.com.

Natuuravonturen in het kader van Groen Doet Goed

Op 6 woensdagmiddagen (mei-juli) gaan we in samenwerking met Groene Weelde met kinderen en hun ouders op natuur-avontuur. Opgeven kan t.z.t. via www.groeneweelde.nl

Tenslotte

En wie behoefte heeft aan een andere natuuractiviteit, op een ander moment, mag contact opnemen. Zie ook onze website.

*Groene kikker.
Foto Ad Sprang.*

EXCURSIE NAAR DE OOSTVAARDERSPLASSEN

Dert van Ree

Op zondagmorgen 14 december 2025 gaan negen vogelaars: Miranda, Sjanie, Willy, Gerard, Jan, Jules, Koos, Teus en Dert (voor het eerst als excursieleider) op weg naar de Oostvaardersplassen, een onderdeel van Nationaal Park Nieuw Land, zoals het tegenwoordig officieel heet. Dit is het op één na jongste nationaal park van Nederland én het grootste man-made natuurpark ter wereld met 29.000 hectare natuur! Letterlijk op de bodem van de voormalige Zuiderzee. Het is een waar vogelparadijs met als icoon de zeearend. In de moerassen kom je naast veel vogels ook kudde edelherten, hekrunderen en konikpaarden tegen.

De geschiedenis van de Oostvaarderplassen gaat 'slechts' terug tot 1968, toen grote plassen water bleven staan in de nieuw aangelegde Flevopolder. Er zou een industriegebied komen. Daar was niet direct behoefte aan, dus werd het moerasgebied ingezaaid met riet en daarna met rust gelaten. De natuur nam het nieuwe land in bezit en dat ontwikkelde zich tot een nieuwe wildernis.

Na een drie kwartier rijden parkeren we de auto's bij het Natuurbelevingscentrum de Oostvaarders, net buiten Almere. Het is grijs en mistig met hooguit één kilometer zicht. De eerste en tweede verdieping van het Natuurbelevingscentrum zijn ingericht als uitkijkhut met een goed uitzicht over

de voorliggende waterplas. We zien al veel soorten watervogels zoals fuut, aalscholver, blauwe reiger, grote zilverreiger, knobbelzwaan, grauwe gans, brandgans, bergeend, wilde eend, krakeend, smient, wintertaling, slobbeend, kuifeend, tafelleend, buizerd, meerkoet en zilvermeeuw. Van de meeste eendensoorten zwemmen er honderden exemplaren vlak voor de uitkijkhut. Naast de plas in het grasland zien we een grote groep Kieviten, spreeuwen, ekster en zwarte kraai. In de verte zien we een zeearend op een boomtak zitten. Plotseling een hoop gefluit en gekwaak, grote paniek en alles gaat op de wieken of duikt onder want een zeearend draait op geringe hoogte een paar rondjes boven de plas vlak voor onze verrekijkers en foto's.

We lopen nog een stuk langs de plas naar een uitzichtheuvel. Bij een vorige excursie zijn langs dit pad baardmannetjes in het riet gezien, maar die zien we deze keer niet. Wel sperwer, roodborst, merel, koolmees en vink.

We stappen weer in de auto en rijden langs de Lage Vaart, hier zwemmen en duiken mannetje en vrouwtje grote zaagbek maar daarover later meer. Verder naar de Grote Praambult, een uitzichtheuvel van zo'n 10 meter hoog met een mooi overzicht over een groot deel van de Oostvaardersplassen.

Vuurgoudhaan. Foto Teus van Ravesteijn.

Alles gaat de lucht in als de zeearend in de buurt komt. Foto Willy Prozee.

Hier ontmoet je altijd andere vogelaars en moet je zijn voor het laatste vogelnieuws. De bekende kuddes edelherten, hekrunderen en konikpaarden op grote afstand maar ook vijf nonnetjes op een plas, torenvalk en drie zeearenden. Jules vindt met zijn telescoop nog een slechtvalk zittend op een molsloop als uitkijkpost. Een andere vogelaar met een telescoop ziet een roodhalsgans tussen de brandganzen, maar wij kunnen hem niet vinden.

De zon komt nog niet door en om warm te worden gaan we een stukje lopen naar uitkijkhut De Poelruiter. Weer veel eenden op de plas maar geen nieuwe soorten en dan op een paar meter van de kijkgaten trekt een groep staartmezen door de struiken, later nog een vuurgoudhaan. Langs het pad terug naar de auto's staan veel besdragende struiken zoals meidoorn, Gelderse roos en hondсроos met een groep kramsvogels, een matkopmees en een kauw.

Verder over de Knardijk, met een sanitaire stop bij het veldstation van Staatsbosbeheer, door naar uitkijkhut De Grauwe Gans. Deze hut ligt zo'n 500 meter vanaf de Knardijk, op het pad ernaartoe zien we de grote bonte specht, en een groep putters in de elzen. Vanuit deze hut geen nieuwe soorten, wel veel meerkoeten op de plas en een op de uitkijk zittende zeearend aan de overkant. Op ons verzoek vliegt hij zelfs van de ene boom honderd meter verder naar een andere boom.

Waar Knardijk en Oostvaardersdijk samen komen ligt aan de rechterzijde nog een grote plas, Het Bovenwater. Ook hier honderden voornamelijk knobbelzwanen, grauwe ganzen kuifeenden en meerkoeten. We nemen de tijd om goed naar de knobbelzwanen te kijken op zoek naar wilde zwanen, maar ze zitten er jammer genoeg niet tussen.

Over de Oostvaardersdijk rijden we terug richting Almere met boven het riet een jagende bruine kiekendief. Rechts van ons in het Markermeer grote groepen van honderden kuifeenden, tafeleenden en meerkoeten. Niet één keer maar langs de hele dijk grote groepen eenden tot Almere aan toe

Het is inmiddels vier uur en we sluiten af met een rit over de pier van de voorhaven bij het gemeaal Blocq van Kuffeler, want we zijn nog op zoek naar dodaars en brilduiker. Misschien zien we die hier op het diepere water van de voorhaven, maar helaas. In het gras langs de wegberm zoeken kokmeeuw, kleine mantelmeeuw en stormmeeuw naar wormen. Dan al in de schemering nog een vrouw zaagbek, maar is het nu een grote of een middelste. Daar zijn we het in de auto niet meer over eens geworden.

Om half zes zijn we terug in Vianen en noteren voor vandaag 43 vogelsoorten. Een mooi resultaat voor zo'n grijze winterse dag.

Zeearend zet zich op een boom. Foto Teus van Ravesteijn.

*Boven: echt judasoor en reuzenberenklauw.
Onder: geweizwam en fluweelpootje. Foto's Teus van Ravesteijn.*

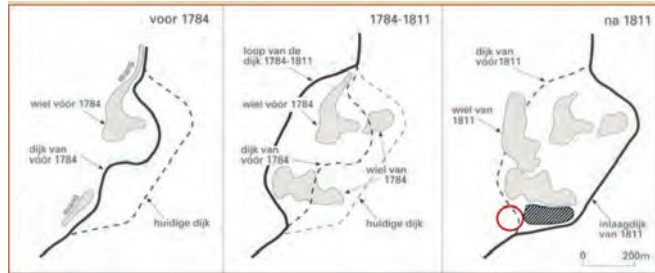
EXCURSIE NAAR DREUMEL, RONDJE VONKERPLAS

Dert van Ree

Aan de rand van het Land van Maas & Waal ligt de Dreumelsche Waard. Een groot gedeelte van deze uiterwaard bestaat uit de Vonkerplas. Een waterplas van 0,3 bij 1,7 km ontstaan door zand- en kleiwinning in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Dit is een mooi alternatief voor de aangekondigde excursie naar buitenplaats Elswout aan de binnenduinrand bij Haarlem. Hier zijn veel mossen en paddenstoelen te zien, maar niet met de sneeuw van de afgelopen dagen. Een excursie naar de buitenplaats Elswout houden we nog tegoeed.

Op zondag morgen 18 januari starten vanaf de Waaldijk Etta en Geert, Dert, Gerard, Jules, Koos en excursieleider Teus, dus niet bij Haarlem maar bij Dreumel met een wandeling rond de Vonkerplas. Voordat wij bij de eigenlijke plas komen, lopen we door een gebied met vele wielen en oude dijkrestanten als gevolg van dijkdoorbraken in de afgelopen eeuwen.

Het gras is nog wit van de vorst, de natuur is nog in winterrust dus geen zingende vogels of uitbundig bloeiende planten. Aan de oostzijde van de Vonkerplas staat hoofdzakelijk wilgenbos met bewijs van de aanwezigheid van bevers. Veel omgeknaagde wilgen, geschilde takken, wissels naar het water en beverburchten. In het bos zien we buizerd, houtduif, merel, gaai, zwarte kraai, vink en horen de grote bonte specht. Gerard maakte ons attent op kleine paddenstoelen (waaiertjes), zij hebben de vorst en sneeuw overleefd. In een grote populier zitten twee Nijlganzen bij een oud (kraaien?)nest. Die denken aan het voorjaar en kraken alvast een woning.

Dert, Koos, Etta, Jules, Gerard en Geert tijdens de excursie naar Dreumel. Foto Teus van Ravesteijn.

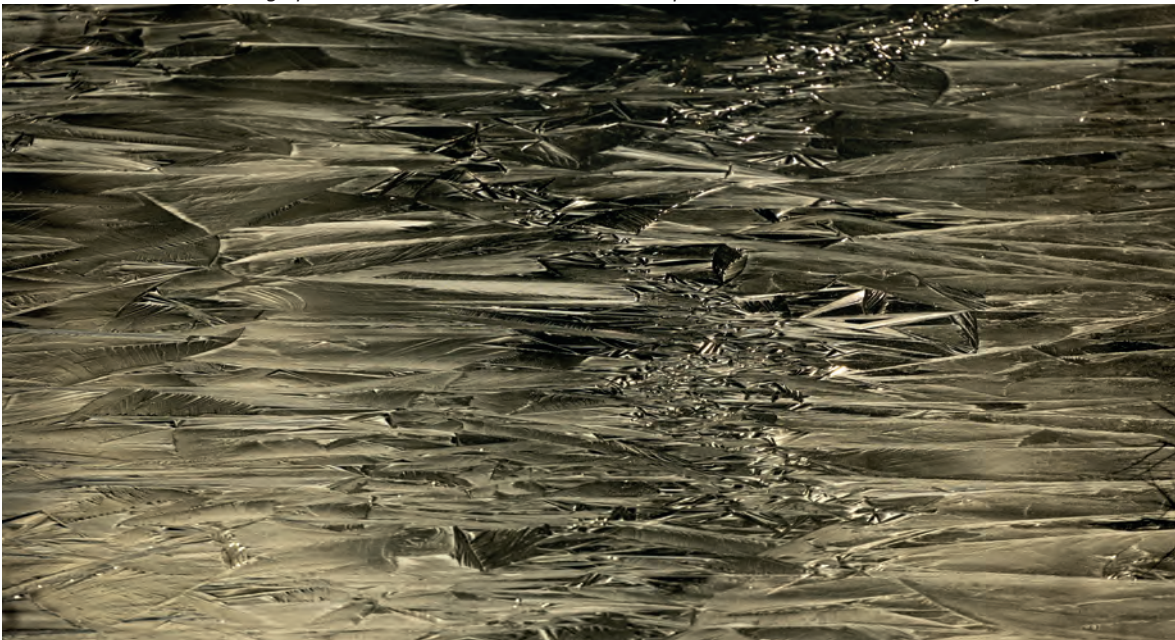
Koude ochtend! Wat doet denken aan wilgenkatjes, zijn in werkelijkheid berijpte blaadjes van moeras- of zompvergeet-mij-nietje. Verder zichtbaar: vijfvingerkruid en ruw beemdgras. Foto Teus van Ravesteijn.

Op en langs de waterplas zien we veel watervogels zoals fuut, aalscholver, blauwe reiger, grote zilverreiger, grauwe gans, smient, wilde eend, krakeend, tafeleend, kuifeend, brilduiker en meerkoet. Koos laat iedereen door zijn telescoop meegenieten. We ronden het zuidelijke uiteinde van de plas en gaan door een klaphekje. Hier begint de landengte tussen de Vonkerplas en de Waal met de zon achter ons. Veel uitgebloeide kaardenbollen, sommige wel 2 meter hoog, dus speuren we naar de distelvink (putter) maar zien ze niet. Het is een

ruig en extensief begraasd gebied met meidoorn, hondsroos en andere nog besdragende struiken met daarin winterkoning, koolmees en staartmees. Een nieuwsgierige roodborst speelt verstoppertje met ons en gaat telkens in een struik verder langs het pad zitten. Jules geeft college waarom de ene meidoorn wel en de andere meidoorn geen bessen heeft en waarom bij de ene meidoorn de bessen donkerrood zijn en bij andere lichtrood.

De zon komt nu goed door en het wordt zelfs een beetje lenteachtig. Halverwege staat het enige

IJsvorming op het water van een van de uiterwaardplassen. Foto Teus van Ravesteijn.

In de Waal zijn veel kribben vervangen door langsdammen, hier met meeuwen. Foto Teus van Ravesteijn.

bankje op deze route, tijd voor koffie en brood. Een vrouw (Karen) met een hond loopt ons tegemoet en wij maken een praatje. Zij loopt dit rondje vaker en is ook geïnteresseerd in vogels. Wij vertellen dat we van de Natuur- en Vogelwacht uit de Vijfheerenlanden zijn en elke maand op excursie gaan. Karen is de volgende dag lid geworden van onze vereniging en heeft zich inmiddels aangemeld voor de volgende excursie naar de Biesbosch.

We speuren langs de oevers van de Waal, op de kribben en langsdammen naar nog meer watervogels maar zien alleen bekende eendensoorten, kokmeeuw, stormmeeuw en zilvermeeuw. Helaas geen echte wintersoorten vandaag zoals grote zaagbek, nonnetje of dodaars. Zou je wel verwachten nu het in Noord-Europa al langere tijd echt koud is. Bij het noordelijke uiteinde van de plas zitten groepen kolganzen en kieviten in het grasland. Hier splitst de groep zich in kaplaarzen en

wandelschoenen. De kaplaarzen volgen de oever en waden door een paar centimeter water met als beloning een kleine zilverreiger.

Om half twee zijn we terug bij de auto's aan de Waaldijk, het lijstje van vandaag telt nu 30 vogelsoorten. Gerard van Heusden geeft aan dat hij er bij de volgende presentatieavond niet bij is. Hij zit dan in het warme Gambia en maakt daar een vogelreis samen met een vriend. Wij wensen Gerard een fijne vogelvakantie en kunnen niet vermoeden dat wij Gerard nooit meer zullen zien.

Gerard overlijdt twee weken later, geheel onverwachts, op zondag 1 februari tijdens de uitoefening van zijn geliefde vogelhobby in Gambia. Wij gaan een gewaardeerd lid missen met veel aandacht en humor die trouw bij alle excursies aanwezig was. Wij wensen zijn vrouw Dorien, kinderen en kleinkinderen veel sterkte met het verwerken van dit plotselinge verlies.

Hondje en staartmeesje, ontmoet tijdens de excursie. Foto's Teus van Ravesteijn.

*Zachthoutooi-
bos. Foto Teus
van Ravesteijn.*

*Tussen de kaar-
denbollen op
de zomerkade
langs de Waal.
Foto Teus van
Ravesteijn.*

*Kuifeenden en
wilde eenden.
Foto Teus van
Ravesteijn.*

STRUINEN IN DE AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN...

Dag van de Dodaars en andere Drijfsijzen – Mariëtte van Koevorden

Donderdag 22 januari 2026

Een kopje koffie met een stroopwafel in de Schaapskooi. Daar beginnen we deze excursiedag mee. We besluiten gezellig te carpoolen. Of Frans Broekhof, onze gids voor vandaag, de volgende keer nog eens drie kakelende kippen op de achterbank meeneemt, is maar de vraag. Het lukt hem toch om ertussen te komen en zijn medepassagiers te wijzen op de Calatrava-bruggen: drie bruggen over de Hoofdvaart in de Haarlemmermeer. Een combinatie van constructief ontwerp met architectuur, ontsproten uit het creatieve brein van de Spaanse architect en civiel ingenieur Santiago Calatrava.

Tot zover ons lesje cultuur, we gaan door naar de natuur: de Amsterdamse Waterleidingduinen, een gebied dat Frans op z'n duimpje kent doordat het jaren bijna zijn achtertuin is geweest. We lopen nog maar een paar stappen voorbij het toegangsbord als we worden verrast door een *boomklever*. Deze nekloze, blauwgrijs en roodbruin gekleurde bosvogel beweegt zich behendig langs een boomstam. We komen ogen en oren tekort, want tegelijkertijd

vliegen ook *merel*, *halsbandparkiet*, *grote bonte specht* en *koolmees* rond. Na dit kleine stukje bos wordt het weer open boven ons hoofd en zien we een *mannetje zaagbek* overvliegen. Een soort die zich, op een vrouwtje na, verder niet meer laat zien vandaag.

Bij de eerste waterplas treffen we al een zeldzame soort: de *brilduiker*! Prachtig zwart-wit verenkleed met een grote groene kop en de kenmerkende witte ronde vlekken bij z'n snavel, dat je als een brilletje op de neus kunt duiden. Het mannetje laat zich goed en vrij dichtbij zien, mits hij niet onder water duikt. Euforisch lopen we verder als we op kleine fuutjes worden getrakteerd. Nee, geen jonkies, maar de *dodaars*. Zwemmend naast een *wilde eend* zie je pas hoe klein ze echt zijn. We kunnen ze goed bekijken, want de meertjes en plassen in de AWD zijn niet al te groot en de watervogels dus redelijk dichtbij. Zo is ook de bleekgele vlek bij de snavel duidelijk zichtbaar. Deze schattige, bruine dotjes dons komen we langs onze route meermaals tegen. We tellen er wel een stuk of twaalf. Een 'gewone' fuut spotten we ook, op het water

In januari staat de zon nog laag. Je ziet vogels, zoals deze boomklever, dan vaak in tegenlicht. Deelnemers kunnen door de zon meer dan levensgroot worden afgebeeld. Foto's Mariëtte van Koevorden.

De brilduiker
die we in de
AWD zagen.
Foto Frans
Broekhof.

dat goud kleurt door de reflectie van de rietkraag. Ook worden we op de altijd leuke kuifeendjes getraakteerd. Bijzonder grappig is hun kapsel als ze bij een flinke bries 'voor de wind of met bakstagwind' zwemmen, om even in zeilerstermen te spreken. Toppers en ringsnaveleenden lijken op kuifeendjes, maar missen o.a. de kuif, wordt me verteld. We kunnen ze vandaag niet vergelijken helaas. Tegen de achtergrond van goudgeel riet, dankzij een welkom zonnetje op deze koude winterdag, zien we een gans. We denken kleine Canadese gans vanwege de korte nek, maar dat heeft de gangbare *grote Canadese gans* ook in zwemmende toestand, dus we houden het bij nadere determinatie op de grote. Hij wordt vergezeld van *meerkoeten*, *vrouwetje tafeleend* en *witte soepeend*. *Blauwe reiger* kijkt toe. Verderop een *wintertaling*.

Vóór ons, op een struinpad, slaan we een groep van wel twintig *vinken gade*. Vanuit een boom duiken ze steeds in een modderige plas om te badde-

ren en fourageren. We laten het drassige pad voor wat het is en kiezen een iets hoger gelegen pad tussen bomen door. Onrustig gefladder en hoog gekwetter in een hoge els doet ons omhoog kijken. Een groep van vijf *sijzen* doet zich tegoed aan de zaden tussen de elzenpropjes. We proberen ze te volgen en fotograferen, wat erg lastig is, als we worden teruggefloten door onze gids. We moeten door, we zijn hier tenslotte voor de drijfsijzen! Een *roodborstje* en *winterkoninkje* kijken ons na.

Dan is het tijd voor een meegebrachte koffie of bammetje. Sommigen zitten op een bankje of instabiele boomstam. Degenen met weinig zitvlees lopen een stukje tussen de bomen door naar het water en zien aan de overkant een boom vol *kramsvogels*. Vanaf hier kunnen we de kortere of langere route lopen. De enthousiaste groep wil door. Want was er niet de kans dat we een klapenster zouden zien? En het nonnetje is nog niet gespot.

Kuifeenden
hebben bij
'wind in de
rug' punk-
kapsels. Foto
Mariëtte van
Koevorden

De excursiegangers beklimmen een duintop. Foto Mariëtte van Koevorden.

We lopen door mooi duingebied. In het uiterste topje van een struik zit een *roodborsttapuit*. In de duinen horen we wat piepen en zien we iets naar beneden fladderen. Een pieper is de conclusie, maar welke? Duin-, oever-, water-, boom- of graspieper? Even later boven in een stekelige struik zit een tweetal even stil. Streepjes op de buik, beetje kleur op de flanken. Onze Zakgids Vogels houdt dit voor een graspieper. Als ik later inzoom op m'n fotocamera zie ik die lange achternagel, waar hij goed aan te herkennen is. Grappig dat hij in een struik zit met allemaal lange dunne doorns, sprekend lijkend op zijn achternagels.

We deinen door de duinen en als we het water weer rechts van ons zien stromen, worden we verblijd met een grote groep *krooneenden*, wat zijn ze mooi met hun enorme oranje kop! Ze zwemmen of rusten samen met een groep *tafeleenden*. Dan horen we ineens een raar geluid. En dan bedoelen we niet Frans die enthousiast roept dat hij eindelijk een *zaagbek* in het water heeft gespot, maar een geluid van een varken in nood: de *waterral*. We turen in het dichte riet, maar weten dat het welhaast onmogelijk is deze slanke moerasvogel met z'n lange rode snavel te ontdekken. *Vrouwetje grote zaagbek* is ondertussen verderop neergestreken. Met haar gave bruine pruik steekt ze de kuifeenden naar de kroon. Na nog een paar *slobeenden*, zien we tenslotte *vrouwetje brilduiker*.

Nog even doorstappen en we zijn weer terug bij *mannetje brilduiker*. Op dezelfde plek, maar nu met meerdere fotografen. Aan de waterkant hinkt een hert, die maakt het niet lang meer, is de conclusie. Wij zijn vandaag niet over de herten gestruikeld, hebben er zijdelings vier gezien, maar daar kwamen we ook niet voor. Toch zijn we dik tevreden met de circa 30 soorten (water)vogels die we hebben bewonderd. En, zoals een wijze deelnemer zei: "Wij zien veel dieren, maar veel meer dieren zien ons." Toch benieuwd hoe hun waarneming van ons zou zijn!

Graspieper in een meidoorn. Beide achtereena-gels zijn zichtbaar. Foto Mariëtte van Koevorden.

Chris Kramer

Dinsdag 20 januari. VOGELCURSUS 2026 VAN START...

Groot is de belangstelling voor de Vogelcursus nieuwe stijl. Maar liefst 38 aanmeldingen! Onder de aanmeldingen ook meerdere bekende gezichten: mensen die nog steeds niet zijn uitgeleerd en het gemoedelijke sfeertje van de excursies zo fijn vinden. Met een laagdrempelig filmpje van de Slimste Mens België over het nadoen van vogelgeluiden, trapt Frans Broekhof de Vogelcursus af. Voor wie geen idee heeft, kijk gerust op YouTube. Na deze ietwat haperende introductie volgt de anatomie van een vogel, informatie over verrekijkers en komen de zwanen, ganzen en eenden uitgebreid aan bod. Chris Kramer geeft wat informatie over de excursies en vertelt dat we de eerstvolgende zaterdag een groot deel van de watervogels in het echt gaan zien. In de Goilberdingerwaard gaat het gebeuren.

Zaterdag 24 januari. DE EERSTE VOGEL-EXCURSIE.

De opkomst is bijzonder goed. Ongeveer 30 personen, zes gidsen met telescopen, waaronder Daan van der Vliet uit Noordeloos. We warmen elkaar op met een verhaal over een smelleken en niet te vergeten een nieuwe soort uit Amerika, een Groenlandpikker... enig in zijn soort, oranje van kleur met een bleekgele kuif.

Dan maken we twee groepen. De eerste gaat meteen rechts van het Werk aan het Spoel de uiterwaard in. De tweede groep maakt een klein rondje binnendijks om zo elkaar niet in de weg te lopen. Het is nog wat mistig, al gauw wordt het beter en neemt het zicht toe. De wulpen en de smienten trekken direct onze aandacht. En ook allerlei andere watervogels, ganzen en roofvogels. Wie weet nog welke?

Als we de dijk oversteken links van het Werk aan het Spoel hopen we ijsvogels te zien. Maar helaas, vandaag niet. In de armeluisboomgaard wel heel veel kauwtjes, holenduiven, twee kramsvogels en twee fazanten (pazant en mazant) en enkele Koerdische tortels. Inmiddels is de zon te zien en wordt

het zicht snel veel beter. Met de zon in de rug is het helemaal prachtig. Op de Lek zien we al gauw brilduiker, grote zaagbek en meerdere dodaarzen. Heb je 'm in beeld, duikt hij onder en komt door de stroming zo twintig meter verderop weer boven. De deelnemers genieten volop!

Even gaan de gedachten terug. Tot zo'n 30 jaar geleden zag dit gebied er heel anders uit. Boerengrasland en boerenmaïsland. Aanééngesloten. Koeien. Zelf herinner ik (= Chris) me ook nog een zaterdagmiddag begin jaren zeventig van de vorige eeuw. We reden net bromfiets, kwamen terug in de streek na een weekje kamperen in Maarn. Na het pontavontuurtje bij Culemborg... wat kost 't mijnheer? Een duppie... wat zegt u? Een duppie kost het. Op de heenweg hadden we het ook al gevraagd. Toen reden we over dezelfde Goilberdingerdijk. Voor ons reed een boerentrekker met een aanhanger... die gingen we natuurlijk inhalen. Niet zo slim...want hij verloor koeienstrontspray... en daar kregen we heel wat van mee.

Dan ziet het gebied er nu heel anders uit. Na de hoge waterstanden en evacuaties in de jaren negentig werden de plannen gemaakt. Dijkverhogingen waren er nodig, afgraven die uiterwaarden. Extra geulen voor het water en plasjes kwamen er. De vrijgekomen klei was voor de dijken. En zo kwam er uiterwaardnatuur voor in de plaats. En ruimte voor de rivier. Het gebied heeft zich sindsdien verder ontwikkeld. De bevers zijn gekomen. Hun sporen zien we overal vandaag de dag.

De plasjes in de uiterwaard herbergen ook allerlei eenden en ganzen. De wintertalingen, slobbeenden, bergeenden, kuifeenden, krakeenden en wilde eenden laten hun mooie verenkleuren zien. Tussen kolganzen, brandganzen, grauwe ganzen en grote Canadese ganzen zoeken we tevergeefs naar die ene roodhalsgans. Af en toe gaan er veel watervogels op de wieken, luchtalarm! Een drone, een vliegtuigje of een roofvogel? Het zou zelfs een zeearend kunnen zijn.

Er zijn meer mensen aan het wandelen, een groepje broedvogeltellers uit Houten bijvoorbeeld. Ook de sporen van de bevers trekken weer onze aandacht. De beverchips liggen er nog. Paprika bij de elsjes en naturel bij de wilgen. Om 11 uur is het hoog tijd voor een bakkie. De bank aan de Lek ach-

*Een van de ransuilen.
Foto Rob Hakkesteegt.*

ter fort Everdingen is daar een mooie plek voor. Hier missen we de Chat GPT vogel vandaag. Heeft iemand deze Cetti's zanger elders nog gehoord? Dit vereist enige verduidelijking. De zang van deze rietbewoner bestaat uit een explosieve uitbarsting van abrupte tonen, tsjie-tsjewietsjoe-wietsjoe-wietsjoe-wie. Met een beetje kinderlijke fantasie weergegeven als chat-gpt-chat-gpt-chat. De zang wordt vaak door menselijke stemmen, onweer of verstoring op gang gebracht.

De eerste groep is nog iets doorgelopen en meldt bij terugkeer een aantal roestende ransuilen in het struikgewas. Die laten zich gewoon bekijken als je weet waar ze zitten. Ze zelf ontdekken is heel lastig... een telescoopbeeld is dan een handig middel. Bij de bank treffen de twee groepen elkaar en ontstaat er (gespeelde) competitie wie wat heeft waargenomen. Maar, de zeven ransuilen zijn echt gezien! Een groepslid met compassie wijst de plek. Zo zijn we dan ook wel weer. Zegt het voort!

Daarna wordt het tijd om terug te gaan, de tweede groep gaat opnieuw door de uiterwaard. De eerste groep kijkt nog bij fort Everdingen en volgt daarna de dijk richting de parkeerplaats bij Caatje.

En Daan van der Vliet... die zorgde voor een bijzondere soort vandaag... Pontische meeuwen! Daan zag nog meer: vanaf de dijk een vrouwtje nonnetje en bijna terug bij de auto's vloog er een houtsnip over en verdween achter Werk aan het Spoel. Toen we erachteraan gingen, troffen we alleen een torenvalk die belaagd werd door zwarte kraaien.

Daarom: bij de volgende excursie gaat groep 2 met Daan mee en sturen we groep 1 het bos in.

En dan nemen we afscheid, het was een prachtige vogelochtend, in onze eigen streek! We zien uit naar de volgende excursie over enkele weken. Maar eerst komt de tweede cursusavond.

EXCURSIE NAAR DE NOORDWAARD IN DE BIESBOSCH

Dert van Ree, foto's Teus van Ravesteijn

Op zondagmorgen gaat om 7 uur de wekker, het vriest drie graden met een oostenwind kracht 4. Ideaal om eens op vogelexcursie naar de Noordwaard in de Biesbosch te gaan. Aangekomen bij het verzamelpunt in Vianen zijn wij al met z'n vieren; Karen (nieuw lid), Miranda, Willy en Dert. Aangekomen bij de carpoolplaats Avelingen sluiten Annelies, Koos en Teus aan. We rijden richting Werkendam, de vogels hebben het zwaar door het aanhoudende winterweer van de afgelopen weken, er vallen slachtoffers door kou en voedselgebrek. De aaseters zoals eksters en zwarte kraaien doen zich te goed aan platgereden vogelkadavers op en langs de weg. De eerste twee soorten zijn al gespot voor vandaag.

De eerste stop is langs de Bandijk ter hoogte van polder Galeiwaard. Het is inmiddels net boven nul met een ijskoude wind recht in onze gezichten. Wij staan veilig op het fietspad maar de grote wa-

terplas is leeg, alle eenden en ganzen zitten in de luwte van de rietkragen. De waterbuffels hebben blijkbaar geen last van de kou. We rijden de Braspenning in, hier liggen waterplasjes aan de luwe zijde van de dijk en we zien: fuut, aalscholver, blauwe reiger, grote zilverreiger, knobbelzwaan, grauwe gans, brandgans, Canadese gans, bergeend, wilde eend, krakeend, smient, wintertaling, kuifeend, meerkoet en een vorstvlucht van wel 300 à 400 Kieviten. Ze zijn onrustig, een deel van de groep vliegt op zonder dat wij een roofvogel zien, maakt een rondje en strijkt weer neer en zo gaat dat een aantal keren achter elkaar. Kieviten kunnen geen voedsel vinden in de bevroren grond en ze zijn het onderling niet eens. Wij zien ze denken, wachten we hier tot vanmiddag de bodem ontdooid is en we weer kunnen eten of vliegen we vandaag voor de vorst uit een paar honderd kilometer naar het zuiden. Over drie weken moeten jullie weer terug

zijn want de laatste jaren wordt begin maart het eerste Kievitsei gevonden. Wij rijden verder in onze warme auto's en zien in het weiland langs de Banddijk kolganzen tussen de grauwe ganzen. Al 19 vogelsoorten, het begint een beetje te lopen ondanks de kou.

Verder over de Banddijk naar Polder Oude Hardenhoek. Hier is het 300 meter (warm)lopen naar de punt van een landtong met een uitzichttoren. Aan drie kanten omgeven door ondiep water met slikvelden. Onder het genot van zelf meegenomen koffie en dikke plakken cake door Miranda gebak-

ken zien we hier nog: waterhoen, kokmeeuw, zilvermeeuw, kleine mantelmeeuw, spreeuw, kauw, en horen de grote bonte specht. Weer zes soorten erbij, de teller staat nu op 25 soorten.

We rijden de Veerweg in en zien in de Spieringpolder grote groepen kuifeenden met daartussen enkele tafeleenden, grote zaagbek en nonnetje. De laatste twee soorten komen alleen maar naar Nederland als het in het noorden ook flink vriest zoals deze winter. Een lichte buizerd vliegt over. Vanaf de parkeerplaats tegenover het Biesboschmuseum hebben we een mooi uitzicht over het Gat van

Lijnoorden, ook hier veel eenden en ganzen maar nieuw voor vandaag is hier de dodaars. Het zijn er drie, continu onderduikend, ze komen altijd buiten het gezichtsveld van je verreikijker weer boven. Snel met het blote oog het water afzoeken, verreikijker scherpstellen en het begint weer opnieuw. We maken een praatje met een andere vogelaar achter een telescoop, hij heeft een kwartiertje geleden in de wilgen aan de overkant van de kreek een visarend zien neerstrijken maar is hem nu kwijt. Wij kijken elkaar aan, een visarend op 15 februari met dit winterse weer, die zitten nu toch nog in Afrika? Een paar dagen later heb ik waarneming.nl bekeken, en inderdaad, twee dagen eerder is er een waarneming van een visarend in polder Pannekoek ingevoerd.

De uitzichtheuvel bij het drinkwater spaarbekken Petrusplaat slaan we over in verband met de snijdende koude wind. De laatste stop wordt de vogelkijkhut aan de waterplas in polder Maltha, weer even 10 minuten warmlopen. Langs het pad scharrelen de koolmezen door de struiken. In de hut zijn wij inmiddels met ons vijven over en zien de Nijlgans als nieuwe soort voor vandaag. Op de beschutte plas liggen veel al eerder geziene een-

densoorten en zien we ook weer een continu onderduikend nonnetje.

Om twee uur stappen we weer in de auto's en rijden richting Werkendam, onderweg in polder Ganzewei stoppen we nog voor een kleine zilverreiger in de sloot vlak langs de weg (zie omslagfoto). Elke keer als wij stoppen vliegt hij op en gaat 50 meter verder in de sloot staan en wij kunnen hem weer stapvoets rijdend benaderen en vanuit de auto bekijken. Op diverse plaatsen zien we sprongen reeën in het veld, bij elkaar wel 20 stuks. In polder Steenenmuur blijft een torenvlak op een berm-paaltje zitten, ook als de auto er vijf meter vanaf staat. De chauffeur achter ons ziet niet waarom wij stoppen en gaat ons voorbij. Twee auto's naast elkaar is voor de torenvalk te veel en hij vliegt op.

Vandaag 35 vogelsoorten met als hoogtepunt de grote groep onrustige kieviten. Wat ik wel verwacht had maar vandaag niet gezien zijn natuurlijk de zeearenden, pijlstaart, slobbeend, brilduiker, middelste zaagbek, scholekster, tureluur, kluit, en de eerste grutto's. Zouden die dan toch geschrokken zijn van die ene visarend? Wij verlaten de Noordwaard en gaan naar de warme kachel.

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter	Dhr. F. Broekhof	06 - 40253059
Secretaris	Mw. A Koene	06 - 53128362
Penningmeester	Mw. A. van Zijl-Bogerd	0345 - 641416

Voor spoedgevallen kunt u de leden van het bestuur bellen.

Voor algemene zaken graag een bericht naar het postadres:

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden
 Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd
 www.natuurcentrum5hl.nl
 e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl

OVERIGE BESTUURSLEDEN

Mw. A. Eleveld	06 - 40714947
Dhr. C. Gielis	06 - 19740615
Dhr. D. Kerkhof	06 - 51042553

ERELEDEN

Dhr. S.H. Bakker	Dhr. P.J.J. Solleveld
Dhr. P.C. Bogerd	Dhr. A. Versluis
Dhr. H. de Labije	Dhr. J. Vink
Dhr. R. Ponsen	Dhr. G. Zijderveld

LEDENADMINISTRATIE: info@natuurcentrum5hl.nl

De minimumcontributie is per kalenderjaar:

Jeugdleden	€	7,50
Leden	€	20,00

Voor vragen over uw contributie kunt u bellen met de penningmeester, 0345-641416.

Het rekeningnummer voor contributiebetalingen is NL 57 RABO 0301 9643 94 t.n.v. Penningmeester Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden te Vianen.

WERKGROEPEN

EXCURSIES	Etta Eleveld	aeleveld@kpnmail.nl	06-40714947
VOGELS	Koos Maat	koosmaat@solcon.nl	06-27236372
AMFIBIEËN	Henk Looij	info@natuurcentrum5hl.nl	06-19148032
PLANTEN	Dirk den Ottelander	ddenottelander@gmail.com	06-30732786
COLLECTIEBEHEER	Cees Gielis	pterophoridae@gmail.com	06-19740615
NESTKASTEN	Rien de Keijzer	rdekeijzer56@outlook.com	06-27481878
FRUITVERKOOP	Arie Versluis	anv@kpnmail.nl	06-12242698
LANDSCHAPSBEHEER	Johan Stevens		06-81888110
MILIEU & RUIMTELIJKE ORDENING		info@natuurcentrum5hl.nl	
GROENE WINKEL	Etta Eleveld	aeleveld@kpnmail.nl	06-40714947
JEUGDACTIVITEITEN	Chris Kramer	chr.kramer@outlook.com	0345-619684
DIERENAMBULANCE			06-51111290
VOGELWAARNEMINGEN	https://vijfheerenlanden.waarneming.nl/		
WEBSITE-BEHEERDER	Henk Looij	henklooi@ziggo.nl	06-19148032
REDACTIE DOMPHOORN	Dick Kerkhof	dkerkhof@xs4all.nl	06-51042553
NATUURCENTRUM DE SCHAAPSKOOI	Overboeicop 15 Schoonrewoerd	anv@kpnmail.nl	06-12242698
SECRETARIAAT		info@natuurcentrum5hl.nl	

De Schaapskooi is het natuurcentrum van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden. Adres: Overboeicop 15, 4145 NN SCHOONREWOERD. Telefoon: 0345 - 641201. De Schaapskooi is geopend donderdag 19.00 - 23.00 uur, zaterdag 13.00 - 16.00 uur en (alleen in de zomermaanden, met voorbehoud) zondag 13.00 - 16.00 uur. Meer informatie over de openingstijden, zie de website www.natuurcentrum5hl.nl

Ons bankrekeningnummer is NL 57 RABO 0301 9643 94.

De Natuur en Vogelwacht 'Vijfheerenlanden' stelt zich ten doel de belangstelling voor de natuur – en dit in de ruimste zin van het woord – te bevorderen.

Zij wil dit bereiken door:

- Het organiseren van excursies en tentoonstellingen.
- Het houden van lezingen en voorlichtingsavonden.
- Het verzorgen van natuureducatie op scholen en in de vrije tijd van de jeugd.
- Het publiceren in de pers, in haar eigen tijdschrift *De Dompfoorn* en op haar website.
- Het bestuderen en begeleiden van bestemmingsplannen.
- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten.
- Het voederen van vogels in strenge winters.
- Het uitoefenen van controles op de naleving van bepalingen inzake natuur en landschap in de Omgevingswet.
- Het signaleren van aantastingen van natuur en milieu, in het algemeen, en het voeren van acties hiertegen.
- Het steunen en propageren van verenigingen, stichtingen, collectieven en andere rechtspersonen die natuur- en milieubehoud beogen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van knotwilgen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van hoogstamfruitbomen.
- Het geven van cursussen.

Opricht 26 april 1966 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 18 december 1974 nr.: 85.
Ingeschreven in het Verenigingsregister nr.: 40321254 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht. Per 1 januari 2009 heeft de vereniging de status van ANBI.

ISSN: 2213-395X